

Självständigt arbete på grundnivå

Independent degree project – first cycle

Socialt arbete 15 hp.

Social Work

ADHD och narkotika

En litteraturstudie om användning och missbruk av narkotika relaterat till ADHD

Sofia Hagman

Mittuniversitetet

MID SWEDEN UNIVERSITY

Campus Härnösand Universitetsbacken 1, SE-871 88. **Campus Sundsvall** Holmgatan 10, SE-851 70 Sundsvall.

Campus Östersund Kunskapens väg 8, SE-831 25 Östersund.

Phone: +46 (0)771 97 50 00, Fax: +46 (0)771 97 50 01.

MITTUNIVERSITETET

Institutionen för psykologi och socialt arbete

Examinator: Majen Espvall, Majen.Espvall@miun.se

Handledare: Åsa-Helena Hedman, Asa-Helena.Hedman@miun.se

Författare: Sofia Hagman, soha1013@student.miun.se

Utbildningsprogram: Socionomprogrammet, 210 hp

Huvudområde: Socialt arbete

Termin, år: VT, 2019

Abstract

Missbruk av narkotika är idag ett växande samhällsproblem och människor med diagnosen ADHD verkar enligt forskning vara en särskild riskgrupp. Syftet för denna studie var att samla in tidigare forskning på området för att redogöra för på vilka sätt användning och missbruk av narkotikaklassade substanser verkar korrelera med ADHD. Detta för att öka förståelsen och medvetenheten hos socialarbetare och andra professioner som jobbar inom missbruksvården. Genom en innehållsanalys som studiens resultat baseras på och genom en kombination av teoretiska perspektiv i form av radikal teori, psykodynamisk teori samt systemteori framkom olika fakta och perspektiv. Bland annat indikerar resultatet att en måttlig ökning av risk att börja missbruka narkotika verkar finnas hos personer med ADHD men att det finns skäl att utgå utifrån ett omfattande helhetsperspektiv. Både psykologiska faktorer som ofta grundas i barndomen samt sociala och miljömässiga aspekter verkar vara av betydelse. Skolan verkar ha en viss betydelse redan från grundskolan och ända upp på universitetsnivå. Dessutom verkar en kombination av flera diagnoser eller beteendestörningar utöver ADHD-diagnosen tendera att öka risken för missbruk hos en del individer. Insatser av preventiv typ verkar vara en fråga för framtiden så som att lättare kunna upptäcka människor som på olika sätt är i riskzonen. Mer forskning på området verkar behövas.

Nyckelord: *ADHD, Conduct Disorder (CD), narkotikaanvändning, narkotikamissbruk, psykodynamisk teori, substansanvändning, substansmissbruk, systemteori, radikalt perspektiv, Touretts syndrom (CP), uppväxtförhållanden*

Innehåll

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund och relevans för socialt arbete	1
1.2 Problemformulering	2
2. Syfte	3
3. Frågeställningar.....	3
4. Avgränsningar och definitioner	3
4.1 Avgränsningar	3
4.2 Definition av ADHD	4
4.3 Definition av narkotikamissbruk.....	5
5. Teoretiska perspektiv	6
5.1 Radikalt perspektiv	8
5.2 Psykodynamisk teori	9
5.3 Systemteori.....	9
6. Metod	10
6.1 Design	10
6.2 Databesamling och urval	11
6.3 Redovisning av sökprocess	13
6.4 Dataanalys.....	17
6.5 Etiska aspekter	18
6.6 Kvalitetsgranskning	20
7. Resultat.....	20
7.1 Barndom, familjeperspektiv och uppväxtförhållanden.....	21
7.2 Skolmiljö och universitetsliv	23
7.3 Återkommande diagnoser	24
7.4 Könsskillnader	25
7.5 Behandlingsmetoder och fortsatt forskning	26
8. Analys.....	27
8.1 Barn, familjeperspektiv och uppväxtförhållanden	27
8.2 Skolmiljö och universitetsliv	29
8.3 Återkommande diagnoser	30
8.4 Könsskillnader	31
8.5 Behandlingsmetoder och fortsatt forskning	32
9. Diskussion.....	33
9.1 Resultatdiskussion.....	33
9.2 Metoddiskussion	35
9.3 Avslutning	36
Referenser	37
Bilaga 1: Artikelmatris	43

1. Inledning

1.1 Bakgrund och relevans för socialt arbete

Socialt arbete är ett fält som inkluderar många olika områden. Detta gäller inte minst inom forskningen. Socionomer är ständigt intresserade av att utveckla kunskap och förståelse inom olika samhällsområden för att kunna hjälpa människor i samhället på bästa sätt. Detta för att få så många som möjligt, helst alla att få ett värdigt och gott liv med rättvis behandling från alla delar av samhället. Trots att socionomer jobbar för en ökad välfärd finns det och kommer alltid att finnas områden där ett hårdare arbete krävs, dels för att förstå olika sociala problemområden på ett djupare plan men också vad gäller att bekämpa dessa problem.

Neurosykiatriska funktionsnedsättningar som ofta går under namnet *diagnoser* är idag ett område som diskuteras i många olika sammanhang och konstellationer. En diagnos som det pratats och skrivits kanske allra mest om det senaste decenniet är ADHD - *attention-deficit/hyperactivity disorder*. Att det pratas mycket om denna diagnos kan mycket väl bero på att så mycket som 5% av befolkningen lever upp till kriterierna för att ha någon variant av diagnosen (Socialstyrelsen, 2014). ADHD är i sig inget samhällsproblem men i många fall krävs det extra engagemang och omtanke från samhälle och omgivning för att personer med ADHD ska bli bemötta och stöttade på ett så bra sätt som möjligt i förhållande till deras svårigheter, som i stora drag kännetecknas av svårigheter med uppmärksamhet, koncentration, impulsivitet och hyperaktivitet. Somliga med diagnosen har möjlighet att få hjälp av socialtjänsten med olika insatser för att underlätta vardagslivet. Detta gäller både familjer vars barn har diagnosen likväl som för ungdomar, vuxna och äldre personer med en ADHD-diagnos. Bemötande är oerhört viktigt gentemot ADHD-diagnostiserade personer generellt (Socialstyrelsen, 2014).

Enligt forskning går det att på flera plan styrka att personer med denna diagnos oftare än andra råkar illa ut i form av exempelvis kriminalitet och olika typer av missbruk (Guerreiro (2016). Missbruk av narkotika orsakar många fysiska skador men de kanske ännu större skadeverkningarna verkar ske såväl psykiskt som socialt (Web4health, 2013). Narkotikaanvändning kan skapa ekonomiska kriser och det går även, enligt Web4health, att påstå att människors sökande efter narkotika kan vara ett bevis på att samhället har så pass påtagliga brister att dessa personer väljer att

söka sig till narkotiska preparat istället för att få hjälp med sina egentliga problem, som ofta ligger till grund för valet att missbruka narkotika.

I en tysk studie fann de säkra bevis på att personer med ADHD tenderade att fastna i missbruk och beroende av droger i högre utsträckning än andra samhällsgrupper (Ohlmeier, Goseberg, Dillo, Kordon & Prox-Vagedes, 2011). Om detta till stor del är en effekt av den sociala miljön och i så fall vilka faktorer i den sociala miljön som påverkar missbrukssituationen hos ADHD-individer är något som forskningen inte ännu fastställt. Det är ett faktum att människor missbrukar narkotika av ett eller flera skäl. Förmodligen spelar flera faktorer in, såväl miljömässiga som sociala och psykologiska (Psykologiguiden, 2016). Det har föreslagits att personer med hög andel stress, oro och ångest oftare än andra börjar missbruka narkotika. Detta är några av de karaktäristika som personer med ADHD vanligtvis i högre mån än andra har (Web4health, 2013). Det som därför också i sammanhanget blir intressant att ifrågasätta, är hur dessa typer av psykiska bekymmer hos personer med ADHD hanteras och förstås av samhället. Hur ser hela bilden ut vad gäller agerande och attityder från samhällets sida gentemot personer med ADHD och med samtidigt missbruk?

1.2 Problemformulering

Hur ska socialarbetare då bli bättre på att både se, förstå och att i framtiden sedan kunna bekämpa missbruk av narkotika hos personer med ADHD och hur ska de gå tillväga?

Frågor som till en början kan ställas är huruvida samhällets mönster, värderingar och möjliga brister vad gäller såväl förståelse som acceptans av diagnosen ADHD resulterar i en känsla av exkludering, utanförskap och psykiska besvär hos dessa personer. På vilka sätt kan detta i så fall påverka uppkomsten av narkotikamissbruk? Vad finns det för bakomliggande faktorer, såväl samhälleliga som psykologiska och familjära som kan påverka detta fenomen och hur kan socialarbetare med hjälp av denna typ av kunskap jobba vidare med detta i framtiden? Denna litteraturstudie fokuserar på att sammanställa evidens kring dessa typer av frågor. Vad säger egentligen forskningen om sambandet mellan narkotikaklassade substanser korrelerar till ADHD och hur går det att förklara i relation till socialt arbete?

2. Syfte

Syftet med denna studie är att sammanställa och analysera tidigare forskning om hur olika faktorer ges som förklaring till hur missbruk av narkotika går att relatera till ADHD vilket är en kunskap med relevans för socialt arbete.

3. Frågeställningar

Hur kan tidigare forskning förklara vilka faktorer som kan ligga till grund för att personer med ADHD börjar med missbruk av narkotika?

Vad säger forskningen om hur psykologiska, familjemässiga, miljömässiga samt samhällsliga faktorer på olika sätt samspelar vad gäller personer med ADHD som missbrukar narkotika?

Vad säger tidigare forskning om hur socialarbetare kan bli bättre på att identifiera och arbeta med klienter vars problematik handlar om ADHD och missbruk av narkotika på mikro, meso och makronivå?

4. Avgränsningar och definitioner

4.1 Avgränsningar

Avgränsningar jag gjort i denna litteraturstudie är dels att jag i sökprocessen sökt efter tidigare forskning om diagnosen ADHD istället för att söka på flera typer av diagnoser. Fastän att några av de utvalda artiklarna behandlar fler diagnoser än ADHD ligger fokus på just denna diagnos även i dessa studier. Utöver detta har jag valt att enbart söka fram forskning som handlar om missbruk av narkotika, substanser och ämnen som under svensk beteckning brukar räknas till och klassas som narkotika. Därmed exkluderas studier som fokuserar på andra missbruksvarianter. Jag utesluter studier som inte handlar om narkotikaklassade substanser men på grund av att många studier undersöker missbruk av narkotika *i kombination* med andra typer av substanser som exempelvis alkohol och tobak. Därför har jag valt att även inkludera några av dessa om de i övrigt varit relevanta i enlighet med denna studies syfte. Ett till kriterie är att jag ska ha ansett att det finns en tydlig markering i artikeln som gjort det möjligt att få en förklaring på just det mina frågeställningar ifrågasätter kring just narkotika.

4.2 Definition av ADHD

I socialstyrelsens manual kring barn och unga med diagnosen beskrivs hur vi kan uppmärksamma och upptäcka hur ADHD tar sig uttryck på olika sätt, till exempel avvikande beteendemönster, svårigheter att hålla fokus och att motstå impulser (Socialstyrelsen, 2014). För att bli diagnostiserad med ADHD krävs det förutom de ovan nämnda faktorerna ett uppvisande av symtomen i flera olika miljöer, såväl i hemmet som utomhus och i samvaro med olika människor. Dessutom ska symtomen ha varat under en längre tid och medföra betydande svårigheter i vardagen. Hos barn och unga som går i skolan blir ADHD ofta ett påtagligt och märkbart hinder i och med de krav som ställs vad gäller koncentration och disciplin. Detta kan skapa frustration hos både barnet och omgivningen vilket i sin tur kan orsaka konflikter. Vad gäller överaktivitet och impulsivitet kan detta göra att ett barn får svårt att interagera med andra då barnet ofta upplevs som intensivt och pratar för mycket, något som bland annat kan skapa svårigheter i kontaktskapande med andra barn.

Det finns tre olika varianter av ADHD (Socialstyrelsen, 2014). Den första är en kombinerad form där både uppmärksamhetsstörning, impulsivitet och överaktivitet finns med i bilden. I den andra varianten av ADHD är personen ouppmärksam och okoncentrerad men visar inga symtom på överaktivitet eller impulsivitet utan är snarare ofta passiv. Detta är något som idag brukar kallas ADD. I den tredje varianten av ADHD är personen överaktiv och impulsiv men har inga eller knappt märkbara symptom på uppmärksamhetsstörning eller koncentration.

Oavsett vilken variant av ADHD en person har medför det ofta problem av olika slag (Socialstyrelsen, 2014). Särskilt i skolåldern kan barn uppleva ett utanförskap till följd av avvikande beteenden, vilket kan orsaka psykiska besvär som nedstämdhet och sämre självförtroende.

Dessutom har personer med ADHD ofta andra diagnoser som till exempel tourettes syndrom och autismspektrumstörning. När barn med ADHD blir äldre är diagnosen ofta mindre påtaglig eftersom de då ofta lärt sig hantera den. Dock upptäcks diagnosen oftast hos flickor först när de kommit upp i ungdomsåren, då de i regel inte uppvisar samma typ av utåtagerande beteende och hyperaktivitet som pojkar gör vid yngre år. Det är också svårare rent generellt att upptäcka diagnosen hos tjejer då de håller sina besvär inombords, till exempel rastlöshet oro och inre stress.

Enligt forskningen är ADHD i regel ärftligt, så om ena eller båda föräldrarna har diagnosen - outredd eller utredd - ärver barnet oftast en mer eller mindre lätthanterelig ADHD-variant (Socialstyrelsen, 2014). En fråga av intresse bör vara när en utredning är nödvändig. När barnet

fortfarande är ungt är det i regel föräldrarnas uppgift att kräva en utredning vid misstanke om detta behov. Äldre barn samt ungdomar och vuxna kan med enkelhet på eget bevåg kräva en utredning. En utredning kan vara nödvändig ifall diagnosen påverkar det dagliga livet till stor del eller om det kan finnas behov av mediciner (Socialstyrelsen, 2015). En utredning inkluderar både medicinska aspekter, intervjuer samt psykologiska och kognitiva mätningar.

4.3 Definition av narkotikamissbruk

I det svenska språket brukar vi i regel kombinera begreppen missbruk och beroende även om deras betydelse är av något olika karaktär. Alla som missbrukar blir inte beroende även om det är mer regel än undantag. Vad gäller missbruk eller beroende av narkotika visar nya siffror att 55 000 personer i Sverige är drabbade (Socialstyrelsen, 2019). Till skillnad från alkoholmissbruk som minskat något de senaste åren ligger siffran gällande narkotika mer stabilt. Av ungdomar i årskurs 9 har 7% av pojkarna och 5% av flickorna någon gång provat narkotika, i regel cannabis. Under andra gymnasieåret stiger siffran till uppemot 20% hos killar och 14% hos tjejer.

Antalet dödsfall till följd av narkotika har ökat det senaste decenniet och år 2016 beräknades 910 personer omkomma till följd av narkotikaförgiftning. Det är flera gånger vanligare att killar och män dör av överdoser än tjejer och kvinnor. De omkommer dessutom oftast i lägre ålder vilket sannolikt går att koppla till att större andel killar verkar prova narkotika under skoltiden. Opioider är den vanligaste dödsrelaterade drogen men de vanligaste formerna av narkotika som brukas generellt verkar utöver opioider vara cannabis och centralstimulantia (CAN, 2017).

Hur definieras då missbruk av narkotika? I Sverige och inom hälso och sjukvården används för det mesta diagnossystemet ”International statistical classification of diseases and related health problems” vilket brukar förkortas ICD (Socialstyrelsen, 2019). Just nu bearbetas ICD-10 till att uppdateras till ICD-11. Ett annat system som används, framförallt inom forskning och psykiatri, är ”Diagnostic and statistical manual of mental disorders” vilket förkortas DSM. DSM-4 har nyligen uppdaterats till DSM-5. De båda systemen är snarlika men med skillnaden att det vi i dagligt språk kallar *missbruk* inom ICD-10 benämns *skadligt bruk* medan DSM-5 kallar detta tillstånd för *substansbrukssyndrom* vilket är ett begrepp som även inkluderar beroende. Detta relativt nya begrepp används dock inte ännu aktivt utan de riktlinjer som finns använder fortfarande missbruk och beroende. Även i socialtjänstlagen (2001:453), SoL, används begreppet missbruk.

Missbruk av narkotika brukar i regel identifieras via provtagning (Socialstyrelsen, 2019). Till skillnad från alkohol som är en laglig drog blir det därför direkt avgörande om en person som missbrukar narkotika är i behov av hjälp för att sluta inta drogen. Både urinprov, blodprov och salivprov kan användas till detta, beroende på vilka substanser som ska testas. När proverna identifierats avgörs vilket behov av behandling som kan vara lämplig. Inom såväl socialtjänst som inom hälso och sjukvården används även självskattningsformulär för att identifiera narkotikamissbruk. DUDIT, ”drug use disorders identification test” är ett formulär som är till för att bedöma ifall en person missbrukar narkotika eller beroendeframkallande läkemedel. Detta nyttjas såväl i intervjuform som genom självskattningsformulär och är ofta det första steget för att bedöma hur kritiskt läget ser ut och om det sedan bör tas vidare. ADDIS är ett liknande instrument som går ut på intervjuer och innehåller även frågor om samsjuklighet av depression ångest och psykisk ohälsa. SCID ”structured clinical interview for DSM-IV-axis I disorders” samt MINI ”mini international neuropsychiatric interview”) är andra typer av intervjuinstrument där man mäter psykisk ohälsa av olika slag i samklang med missbruk och beroendeproblematik.

5. Teoretiska perspektiv

Följande teorier som beskrivs ligger till grund för den kommande analysdelen som utgörs av avsnitt 8 i denna uppsats där samtliga teorier på olikartade sätt kommer att beröras. Jag har valt ut tre teorier som skiljer sig mycket åt i sin karaktär: radikalt perspektiv, psykodynamisk teori samt systemteori, eller ekologisk systemteori som det förfinat kallas. Dessa olikartade val av teorier syftar till att möjliggöra en vidsynthet för att kunna analysera kritiskt och genomgripande utifrån flera vinklar och perspektiv och därmed undvika en allt för snäv vinkling vad gäller resonemangen kring resultatets alla delar. Tanken är främst att de tre teoriernas olikheter ska fylla olika typer av funktioner gentemot de frågeställningar som denna studie bygger på.

Lika så gäller för de fem teman, som senare beskrivs i studiens resultatdel vilka inkluderar väldigt olika typer av ämnesområden och som rimligen också bör analyseras utifrån teorier som skiljer sig åt. Utifrån de teman som uppkommit av innehållsanalysen baserad på ingående artiklar, är tanken alltså att dessa tre utvalda teorier på olika sätt ska fylla olika funktioner inom varje tema för att möjliggöra en tillräckligt nyanserad analys.

Det första perspektivet är det radikala, vilket är en typ av kritiskt socialt arbete som handlar om att hitta förklaringar på sociala problem genom att identifiera olika samhällsfaktorer, såsom normer, värderingar och politiska system (Payne, 2015). Med detta perspektiv önskar jag kunna se och upptäcka olika mönster vad gäller samhällets påverkan på den population jag inkluderar i studien, det vill säga personer med ADHD och som har någon relation till missbruk av narkotika. Med det radikala perspektivet är tanken att besvara de delar av mina frågeställningar som berör brister som finns och orsakas av samhället och som kan tänkas bidra till en ökad förekomst av missbruk gällande den studerade gruppen i denna studie. Detta är något som främst berör de första två frågorna. Jag vill även med denna teori reflektera över hur socialarbetare kan bli bättre på att identifiera och arbeta med dessa individer i det samhälle vi idag lever i och på vilket sätt. Detta berör främst min tredje frågeställning som tillsammans med framförallt tema 5 i denna studie bör kunna sättas i perspektiv genom analysdelen. Även delar av övriga teman går att på olika sätt relatera till det radikala perspektivet såsom könsaspekter, skolmiljö och synen på diagnoser i samhället.

Syftet med den psykodynamiska teorins medverkan i denna studie är att analysera de delar som främst har med frågeställning ett och två att göra. Jag förväntas med den psykodynamiska teorin finna förklaringar och ökad förståelse vad gäller barndomens påverkan, familjemässiga faktorer och miljöfaktorer som förklaring på varför ett missbruk kan tänkas uppstå. Detta relaterar i hög grad till tema ett i uppsatsen som handlar om just uppväxtförhållanden och barndom. Även temat om skolmiljö blir här intressant då detta är en stor del av uppväxten för ett barn.

Systemteorin har jag valt att inkludera för att få en djupare förståelse kring hur populationen i denna studie tycks kunna påverkas på olika nivåer och genom samverkan mellan olika system.

Systemteorin blir aktuell för samtliga frågeställningar i denna studie. Genom teorin är tanken att i anslutning till fråga ett kunna analysera hur generella faktorer kan spegla uppkomst av narkotikamissbruk hos personer med ADHD och i anslutning till fråga två att kunna få svar på mer specifika samband mellan olika faktorer. På vilka sätt påverkar de olika systemen som ingår i personers liv de olika förutsättningar de ställs inför och hur kan dessa samband med hjälp av denna teori förklaras? Med systemteorin är tanken främst att förstå men också att finna alternativ som verkar lämpliga för att i framtiden hjälpa den utsatta gruppen, vilket blir aktuellt i förhållande till frågeställning tre. Systemteorin förväntas diskuteras i anslutning till samtliga teman i denna studie.

5.1 Radikalt perspektiv

Ett radikalt perspektiv är en del av kritiskt socialt arbete och kännetecknas i stor grad av att samhällsstrukturer anges som grundläggande orsaksförklaring vad gäller sociala problem. Med detta menas att vi ser delar av samhällssystem, sociala regler och normer som kärnan till människors olika problem (Payne, 2015). Det anses också att det är på samhällsnivå som problemen till största del ska bekämpas. I det radikala perspektivet ser vi samhället både som en del av de problem och hinder som finns men vi ser även att det är på ett strukturellt plan problemen i första hand ska lösas, vilket kan anses positivt för den enskilde individen då denne till viss del ifråntas ansvaret över sina problem (Turbett, 2014).

Den radikala teorin kan vara behjälplig hos utsatta samhällsgrupper som ofta tenderar att diskrimineras eller på andra sätt utsätts för orättvis behandling eller förtryck (Payne, 2015). Några exempel på sådana samhällsgrupper är funktionsnedsatta och människor med olika typer av missbruk, vilket blir aktuellt att fokusera på och diskutera i denna studie. Med ett radikalt socialt arbete och dess ifråntagande av ansvaret över sin individuellt utsatta situation kan fördelar uppstå, både genom att en minskad skuld läggs på individen men också genom att möjligheten till hjälp från samhället ökar (Turbett, 2014).

En annan vanlig fråga inom det radikala perspektivet handlar om hur makt kan orsaka svårigheter och förhindra att professioner som socialarbetare får tillräckligt med resurser för att kunna utföra sitt arbete fullt ut. Detta kan i sin tur påverka möjligheterna till ett kreativt arbete samt förhindra utvecklandet av nya metoder, såväl förebyggande som behandlande (Payne, 2015). Andra vanliga områden som brukar vara i fokus vad gäller den radikala teorin handlar om etiska perspektiv, aspekter kring social rättvisa och maktfördelning. Thompson (2009) menar på att det är socialarbetares plikt att kämpa för såväl social rättvisa som jämställdhet och etiskt riktiga resonemang vad gäller frågor kring ett radikalt socialt arbete. Samtidigt blir det inte alltid självklart att kunna hjälpa vissa grupper i samhället som kan vara svåra att nå, såsom personer som missbrukar, personer med diagnoser eller funktionsnedsättningar för att nämna några exempel på utsatta grupper.

5.2 Psykodynamisk teori

Denna teori handlar om att hitta svar på problematiska livsområden genom att se tillbaka på tidigare faser i livet (Payne, 2015). Teorin kan hjälpa till att hitta kärnan till problematiska beteenden och hjälpa oss att förstå varför vi hamnar i olika svåra livssituationer som exempelvis missbruk eller olika typer av kriminalitet. Teorin kan också hjälpa oss förstå aspekter kring andra beteendeproblem eller psykiska åkommor som ångest eller depression och kan även hjälpa till att reda ut inre konflikter. Genom att gå tillbaka till den tidiga barndomen och analysera hur olika faktorer under uppväxten kunnat ha en inverkan på individens problem kan en ökad förståelse uppkomma. Denna förståelse kan dels skapa en större acceptans över situationen men kan också bidra till möjliga förslag och idéer på hur individen på bästa sätt ska kunna gå vidare (Misca & Unwin, 2017).

Ibland blir personer hjälpta genom att olika problem och dess tillbakablick på tidigare problematiska faser i livet bearbetas. Oftast krävs det dock större insatser än denna bearbetning av problemen. Den kritik som riktats gentemot teorin handlar i regel om att det saknas fokus på social förändring och ett positivt framtidsperspektiv (Payne, 2015). Den psykodynamiska teorin kan därför med fördel kombineras med andra teorier för att arbetet ska kunna blicka framåt och för att hitta relevanta lösningar för framtiden. Om vi tänker oss någon som har missbruksproblem kan till exempel den psykodynamiska praktiken hjälpa personen att förstå hur olika faktorer i barndomen möjligen påverkat hur hen hamnat i nuvarande situation men hen bör sannolikt, utöver denna redogörelse, hitta olika metoder för att lyckas ta sig ur nuvarande missbruk.

5.3 Systemteori

Denna teori som egentligen kallas för *ekologisk systemteori* går ut på att identifiera och belysa olika typer av problem utifrån olika nivåer eller *system* för att få en helhetssyn på problemet. Det är i första hand en teori som fokuserar på att identifiera problem och dess olika delar men samtidigt finns det en vilja att med hjälp av denna identifiering kunna finna relevanta och godtyckliga förslag på lösningar. Tanken med teorin är att kombinera faktorer på mikro-, meso-, exo- och makronivå i såväl teori som praktik (Misca, 2017).

Mikrosystem handlar om det som en individ är i direkt interaktion med, såsom familj och omgivning. Mesosystem innebär att två mikrosystem står i relation till varandra, exosystem handlar om sådant som inte direkt står i anslutning till en individ, till exempel grannar, massmedia eller

vänner till familjen och makrosystem handlar om samhällssystem, politiska system och andra större instanser. Enligt systemteori finns det fördelar genom att en samverkan och interaktion mellan systemen anses kunna lösa eller hitta vägar till lösningar avseende det aktuella problemet. Teorin anses även vara fördelaktig genom att det går att upptäcka varje enskild del av ett problem för att sedan kunna jobba vidare med de olika delarna när det gäller insatser och behandling av olika sociala problem (Payne, 2015).

Inom teorin är strävan att involvera familj, släkt, vänner och andra närstående men att även inkludera sociala myndigheter såsom socialtjänst eller olika typer av behandlingsvård (Payne, 2015). Tanken är att få ett effektivt utbyte för att därav finna gemensamma lösningar. Att på detta sätt integrera instanser på olika nivåer kan hjälpa till att se vart problem uppkommer, själva kärnan till problemet och att se på vilket plan det är en individ behöver som mest stöd. Kanske är det genom familjen som personen kan få bäst hjälp eller är det snarare familjen som är kärnan till problemet? Ofta mår personer, exempelvis de med missbruksproblem, generellt sett bättre av fungerande nätverk mellan till exempel närstående och missbruksvård.

Den biopsykosociala modellen är en modell som är vanligt förekommande inom psykologin och som även är en viktig del av systemteorin. Med denna modell kombineras sociala, biologiska samt psykologiska faktorer för att få en helhet av problembilden och därmed en kartläggning av de hjälpbehov som ser ut att behövas (Ogden, 2012).

6. Metod

6.1 Design

Den design som används inom denna studie är i form av en litteraturstudie. Med detta menas att jag sammanställt tidigare vetenskaplig forskning som har sökts fram genom relevanta databaser och sökord för att besvara de forskningsfrågor jag formulerat. Booth (2012) förklarar denna metod som en systematisk, vetenskaplig metod där forskare sammanställer resultatet från ett flertal primärstudier för att genom analys sedan hitta mönster och återkommande teman som kan lyftas till ytan och diskuteras. Detta är alltså vad denna studie går ut på. Målet med en litteraturstudie är delvis att hitta och få svar på de frågor som formulerats för att kunna dra olika slutsatser kring

studierna som sammanställs och analyseras. Ett annat mål, eller åtminstone en förhoppning, är att de insamlade studierna ska ge upphov till nya idéer, nya frågeställningar och nya förslag för framtida forskningsfält.

Inom denna litteraturstudie är strävan att både pröva de teorier som jag hade innan analysen av den insamlade forskningen gjordes, men också att genom denna analys få en ny bild av den insamlade forskningen. I en litteraturstudie följs en process (Booth, 2012). Det är viktigt att jobba systematiskt steg för steg och följa en röd tråd för att forskningen inte ska bli felaktig. Den metodologiska processen i denna studie såg ut enligt följande:

1. Jag funderade ut forskningsområde och kollade upp hur det tänkta området verkade se ut genom en inledande sökning i databasportalen ProQuest Social Sciences med sökorden "ADHD" samt olika engelska ordval för missbruk.
2. Tre forskningsfrågor formulerades som tillsammans med syftet ligger till grund för studiens resultatdel.
3. Ett PICOC jobbades fram och sökord efter detta valdes.
4. Artiklar söktes fram genom databasportalen ProQuest Social Sciences, först genom att kombinera olika ord och sedan genom blocksökning av olika varianter (se tabell 1).
5. Rubriker på ett flertal studier samt abstracts på de mest intressanta artiklarna lästes.
6. De olika artiklarna valdes ut efter relevans för mitt syfte och frågeställningar.
7. Artiklarna sammanställdes i en matris och analyserades sedan genom innehållsanalys.

6.2 Datainsamling och urval

I denna studie använde jag mig av databasportalen ProQuest Social Sciences för att samla in data då denna består av en samling databaser som samtliga har god relevans för socialt arbete och för min studie i och med den samhällsvetenskapliga riktningen. Jag provade först att samsöka i ProQuest Social Sciences alla databaser för att sedan prova att avgränsa sökningen genom att söka i en databas i taget. Det jag märkte var att det inte skilde sig markant åt vad gäller antal träffar när jag sökte i databaserna en åt gången. Jag märkte dessutom att jag fick en större bredd av artiklar genom samsökning, med artiklar som kunde besvara mitt syfte och mina olika frågeställningar på ett bättre och mer överskådligt sätt. Därför beslutade jag mig för att avgränsa sökningen genom att

uteslutande använda mig av samsökning i Social Sciences alla databaser vilket redovisas i tabellen under nästkommande rubrik. .

För att förenkla och förtydliga sökprocessen och medvetandegöra mig om vad jag skulle söka fram för att välja relevanta sökord använde jag mig av något som kallas PICOC (Booth et al., 2012). Detta är något jag utgått från genom hela sökprocessen. PICOC kan hjälpa till att skapa tydlighet i den forskning som ska eftersökas samt hjälpa till att formulera en tydligare fråga för att sedan underlätta sökprocess och val av sökord i den forskning som ska bedrivas. *Population* ska förklara vilken grupp det ska forskas på, vilka som ska inkluderas. *Intervention* handlar om vad för typ av insats som ska ingå inom forskningen och hur det ska gå till. *Comparison* handlar om vad forskningens fokusområde går att jämföra med. *Outcome* handlar om att beskriva vad målet att uppnå eller förbättra är och *context* handlar om i vilket sammanhang forskningen ska ske.

Population: Människor diagnostiserade med ADHD och som har koppling till narkotikamissbruk

Intervention: Att sammanställa originalforskning för att i framtiden stärka socialarbetares kompetens vad gäller kunskap om och behandling av personer med ADHD och narkotikamissbruk.

Comparison: Personer med ADHD jämfört med personer utan ADHD samt personer med narkotikamissbruk jämfört med personer utan.

Outcome: Bättre kunskap hos socialarbetare för att jobba med klienter inom problemområdet

Context: Människor världen över med en ADHD-diagnos som befinner sig i en kontext eller situation där de missbrukar narkotika

I denna studie fokuseras sökprocessen främst på P:et och sista C:et vilka står för *population* respektive *context*. Jag ansåg att eftersom både population och kontext redan är så pass specificerat beskrivna fanns det utrymme för att inkludera alla typer av åldrar samt kön i studiens urvalsförfarande. Fler avgränsningar gällande målgrupp hade förmodligen lett till brister i datainsamlingen genom för få träffar och med dessa fåtaliga träffar ett innehåll av allt för få artiklar av tillräcklig kvalitet samt relevans för arbetet.

I den här litteraturstudien användes målinriktat, strategiskt urval vilket innebär att jag valt ut artiklar utefter studiens syfte och frågeställningar, det vill säga på ett icke slumpmässigt sätt (Bell, 2014). Merparten kvantitativa artiklar används i studien. I början tänkte jag fokusera på kvalitativa artiklar, men upptäckte i den inledande sökningen att det fanns betydligt mycket mer forskning med

kvantitativ ansats vilket gjorde att jag övervägde att ha med både kvalitativa och kvantitativa studier. Många av artiklarna som inkluderas står benämnda som kvantitativa men erhåller mer eller mindre av kvalitativa inslag och drag.

Olika inklusionskriterier och exklusionskriterier användes under insamlingsprocessen för att få med relevanta begränsningar samt strukturerade och motiverade val av artiklar (Friberg, 2006).

Inklusionskriterierna bestod dels i att jag enbart sökte fram artiklar som var skrivna på engelska och mitt krav var att samtliga artiklar på något plan skulle beröra ämnena ADHD och narkotikamissbruk. Av exklusionskriterierna fick artiklar som inte är skrivna på engelska utgå eftersom de inte ansågs hålla tillräcklig kvalitet. Även artiklar äldre än 25 år för att undvika allt för gammal forskning. Först valdes artiklar ut på ett övergripande sätt för att täcka området men samtidigt hade relevans mitt syfte och som verkade intressanta. Detta första urval bestod av ca 35 artiklar. Eftersom jag valt innehållsanalys hade jag under hela insamlingsfasen i åtanke att senare kunna välja ut olika teman. När jag efter genomgång av de utvalda studierna hittat och tänkt ut några intressanta teman valde jag därefter bort de artiklar som inte ansågs tillräckligt relevanta.

6.3 Redovisning av sökprocess

I tabellen nedan redovisas den sökprocess som skedde genom samsökning i ProQuest Social Sciences samtliga databaser. Alla artiklar som valts är *peer reviewed*, vilket innebär att de efter en viss process är granskade och godkända av forskare. Givetvis ville jag också enbart ha med artiklar som finns i fulltext. Sökningen genomfördes från 15 april 2019 fram till 23 april 2019 och mellan dessa datum valdes de artiklar ut som redovisas längre ner i resultatdelen.

Databas och datum	Sökord	Antal träffar	Lästa rubriker	Lästa abstracts	Utvalda artiklar och löpande kommentarer
Inledande sökning					
ProQuest Social Sciences	(ADHD OR "attention deficit hyperactivity disorder") AND (addict*)	1219	40	2	Kollar upp hur området ser ut genom samsökning i de databaser som ingår i ProQuest

	OR "drug addict"*)				Social Sciences.
ProQuest Social Sciences	(ADHD OR "attention deficit hyperactivity disorder") AND "drug addict"*	190	60	3	Betydligt färre träffar vid avgränsning till "drug addict*" istället för "addict*" Kanske inte är så klokt att ha med "addict" eftersom det ger träffar på olika typer av missbruk?
ProQuest Social Sciences	(ADHD OR "attention deficit hyperactivity disorder") AND ("substance use" OR "drug addict*")	1344	80	5	Ville ha med minst ett till begrepp för missbruk, varvid "substance use" verkar förekomma en del i forskningen på området.
ProQuest Social Sciences	(ADHD OR "attention deficit hyperactivity disorder") AND "substance use*"	1289	80	5	Testade att söka på enbart "substance use" och ADHD Även utan "drug abuse" som inkluderat sökord verkar forskningsområdet rikligt.
Blocksökning					
ProQuest Social Sciences	(ADHD OR "attention deficit hyperactivity disorder") AND PEER(yes)	5069	20	0	Ville nu prova blocksökning för att få en mer noggrann och genomskådlig sökprocess. Detta är block ett av två gällande ADHD

ProQuest Social Sciences	(Addict* OR "Drug addict*" OR "substance use*") AND PEER(yes)	20858	20	0	Block två gällande missbruk
ProQuest Social Sciences	((Addict* OR "Drug addict*" OR "substance use*") AND PEER(yes)) AND ((ADHD OR "attention deficit hyperactivity disorder") AND PEER(yes))	1753	100	12	Kombination av de två blocken på missbruk samt ADHD. Kommer att radera addict* till nästa kombinationssö kning då detta begrepp verkar ge träffar på alla typer av missbruk och för att avgränsa.
ProQuest Social Sciences	("substance use*" OR "drug abuse*" OR "drug addict*") AND PEER(yes)) AND (("Attention deficit hyperactivity disorder" OR ADHD) AND PEER(yes))	1618	500	44	Denna sökning bygger på föregående kombinerade blocksökning med skillnaden att "drug abuse" tillades i söktexten medan "addict*" raderades och jag fann då många artiklar av hög relevans att inkludera. Valde 15 av dessa
ProQuest Social Sciences	((ADHD OR "attention deficit hyperactivity disorder") AND PEER(yes) AND PEER(yes)) AND "drug	881	300	50	Här kombinerades ADHD-blocket med att lägga till "drug use*" På denna sökning fann jag något färre artiklar av relevans. Valde

	use*"				10 av dessa
ProQuest Social Sciences	((("drug abuse*" OR "drug addict*") AND PEER(yes)) AND (("Attention deficit hyperactivity disorder" OR ADHD) AND PEER(yes))) AND PEER(yes)	909	100	10	Tog bort "substance use*" som sökord. Det verkar inte finnas så mycket av relevans i denna sökning så detta begrepp är med andra ord viktigt att inkludera i denna studie. Valde 1 artikel på denna sökning

De sökningar som valdes för att leta fram artiklar hade många träffar vilket bidrog till en tidskrävande process för att hitta och välja ut de bäst lämpade artiklarna. Samtidigt behövdes det stora utbudet för att kunna hitta artiklar som matchade med denna studies samtliga frågeställningar och syfte. Genom sökprocessen utgick jag från PICOC och upptäckte allt eftersom vilka sökord som var bäst lämpade att ha med för att hitta den typ av artiklar som var för avsikt att hitta.

Artiklarna genom att:

1. Jag genomförde den sökprocess som beskrivs ovan, först genom att kombinera sökord och sedan genom att söka i separata block, där sökord för ADHD utgjorde det ena blocket och där sökord för narkotikamissbruk utgjorde det andra. Sökblocket som behandlar missbruk ändrades och prövades med olika sökord och kombinationer av sökord för att kunna upptäcka olika typer av sökträffar. Varje sökning kombinerades med blocket för ADHD som är detsamma under blocksökningsprocessen.
2. När de två blocken kombinerats och byten av vissa sökord testats i missbruksblocket, började jag leta igenom artiklarnas rubriker av de som framkommit i sökningarna. Jag letade artiklar genom tre olika söksekvenser, där ADHD-blocket kombinerades med tre olika kombinationer av sökord för missbruk. Sökorden skrevs in och byttes ut direkt i söktexten eftersom det gav samma träffar som om jag hade gjort nya block för missbruk för varje ny sökning och sedan kopplat ihop det med ADHD-blocket.

3. Rubrikerna på de artiklar som framkom under de tre sökningarna lästes och av de rubriker som verkade intressanta lästes dessas abstract. Av de de sökningar som jag valt att leta artiklar i lästes ungefär 500 rubriker i den första sökningen, ungefär 300 stycken i den andra sökningen samt ungefär 100 stycken i den tredje sökningen. Av dessa sökningar valdes artiklar ut efter läsning av rubriker och vid relevans lästes deras abstract.
4. De artiklar som hade intressanta abstracts för syfte och frågeställningar till min studie laddades ner i fulltext för att sparas. Det blev då totalt 35 sparade artiklar. Sedan valdes av dessa de 30 mest intressanta artiklarna utifrån relevans för min studie. Efter noggrannare genomgång av dessa togs ytterligare fyra artiklar bort på grund av att de inte ansågs passa för de teman jag valt att inkludera i analysen.

6.4 Dataanalys

Jag valde att använda mig av innehållsanalys i denna studie. Med detta menas att innehållet i texterna i studierna som valts att inkluderas har bearbetats, tolkats och analyserats för att hitta olika specifika koder, teman och mönster (Johansson & Öberg, 2015). En innehållsanalys kan sålunda se olika ut och just min analys är inte identiskt med någon annans även om det finns några grundläggande delar som bör efterföljas i analysprocessen.

Analysen för denna studie började med läsning och letande efter information i de utvalda artiklarna som ansågs ha någon form av relevans för såväl syfte och frågeställningar. Att på detta sätt leta efter direkt information i en text kallas att vi letar efter ett *manifest innehåll* (Forsberg & Wengström, 2003). När intressanta inslag i respektive artikel hittades noterade jag dessa i ett dokument. Genom dessa noteringar kunde sedan gemensamma, återkommande inslag identifieras i de olika artiklarna. Denna process kallas *kodning* och innebär en genomgång av materialet i en text med syftet att leta efter och göra upptäckter som anses vara till nytta för forskningen (Kvale & Brinkmann, 2014).

Till kodningsprocessen hör även *bärande meningsenheter* och *kondensering* (Kvale & Brinkmann (2014)). De bärande meningsenheterna utgörs av specifika meningar eller fraser i en text som i någon form är av värde för att besvara studiens syfte och frågeställningar. Med dessa meningar underlättas sedan den fortsatta analysen och arbetet med att därefter skapa specifika kategorier och teman. Kondenseringen är den process där viktiga delar av texter kortas ner för att tydliggöra den

relevanta informationen som ska belysas. Det är sedan av denna kondensering och skapande av meningsenheter som kategorier och teman kan skapas och som utgör olika gemensamma upptäckter som hittats. De teman som skapats i denna studie redovisas nedan i delen för resultat och analys i form av olika rubriker, anpassade för att besvara frågeställningar samt syfte för studien. De fem olika teman som framkommit genom analysen består av följande:

Barndom, familjeperspektiv och uppväxtförhållanden

Skolmiljö och universitetsliv

Återkommande diagnoser

Könsskillnader

Behandlingsmetoder och fortsatt forskning

6.5 Etiska aspekter

Vetenskapsrådet (2017) beskriver hur viktigt det är att ta hänsyn till etiska aspekter inom all typ av forskning. Inom primärforskning handlar detta till stor del om att populationen som deltar i studier först och främst ska ha tackat ja och godkänt sin medverkan i studien. Det handlar också om att de på ett genomgående plan ska bli informerade om vad studien innebär vad gäller såväl studiens syfte, metod samt genomförandeprocess. Deltagarna har rätt att få så detaljerad information som möjligt innan en studie inleds vilket enligt vetenskapsrådet kallas *informationskravet*.

I en litteraturstudie handlar etik istället mer om att se över hur pass granskade de studier som inkluderas anses vara, inklusive hur informationskravet påvisas inom studien som granskas. Eftersom samtliga av de artiklar som inkluderas i denna studie är *peer reviewed* så förutsätter jag att de är granskade såväl etiskt som rent generellt. Begreppet peer reviewed som innebär att studien i fråga är granskad och accepterad av andra forskare inkluderar även etiska aspekter. En av dessa viktiga etiska faktorer att bejaka är *nyttjandekravet* som innebär att den insamlade forskningen enbart får nyttjas till forskningens ändamål, vilket jag tycker att samtliga av mina utvalda studier verkar ha tagit hänsyn till. Likaså gäller studiernas informationskrav. Studier som verkat etiskt tveksamma har däremot valts bort.

En annan etisk aspekt som är viktig att lyfta angående litteraturstudier är huruvida den studerade gruppen kan tänkas reagera vad gäller den forskning som bedrivs och samlas in. I min studie samlar jag in empiri kring ADHD korrelerat till missbruk, vilket är ett ämne som skulle kunna uppröra dels personer med en ADHD-diagnos och dels personer med missbruksproblematik. Framförallt skulle

det kunna uppröra personer med kombinationen av dessa då det utgör populationen för denna studie.

Om personer med ADHD läser denna studie och de ingående frågeställningar som tas upp, skulle de möjligen reagera negativt och känna sig utpekade som en grupp som i högre utsträckning än den övriga befolkningen anses syssla med narkotikamissbruk. Somliga skulle kanske känna att frågeställningarna är fördomsfulla eller svartmålande gentemot personer med ADHD. Detta är visserligen försvarbart genom att se till denna studies resultatdel som delvis bevisar att diagnosen i sig i regel inte utmärker sig som grundorsak till en ökad frekvens av missbruk. Däremot verkar det som om andra faktorer, som vi också kan se genom resultatdelens olika teman, stärker och förstärker risken för missbruk hos de med ADHD-diagnos vilket kan kännas utpekande för en del individer. Resultatet visste vi sålunda inget om innan studien genomfördes. Samtidigt hör det till studiens syfte samt tredje frågeställning att i någon mån bli bättre på att identifiera och förbättra förutsättningarna för denna grupp vilket förhoppningsvis kan anses positivt för åtminstone somliga som har diagnosen.

Vad gäller personer som har erfarenhet av narkotikamissbruk och som tar del av denna studie, skulle det kunna tänkas att somliga av dessa känner sig missgynnade och utpekade som en grupp som i regel även har en ADHD-diagnos, vilket såklart inte är fallet. Det finns givetvis många missbrukare som inte har ADHD. De som däremot erfar ett narkotikamissbruk och samtidigt har ADHD kan möjligen känna sig förknippade med diagnosen. Det kan mycket väl finnas helt andra orsaker till missbruksproblematik som inte alls har med diagnosen att göra, exempelvis olika former av psykiska eller sociala besvär som hade uppkommit oavsett diagnos. Detta nämns sålunda i några av de teman som ingår i denna studie och som redovisas nedan i resultatet. Utöver detta diskuteras sådant som psykosociala, radikala och psykodynamiska perspektiv i analysdelen och med anslutning till de teorier som inkluderas i denna studie. Detta för att få en djupare analys kring möjliga indirekta orsakssamband vad gäller narkotika och ADHD. Hur kan till exempel faktorer i barndomen i och med det psykodynamiska perspektivet, påverka eller förstärka risken för missbruk? Hur påverkar samhälle, omgivning och miljö?

Med en kombination av de teman och teorier som valts ut att inkludera i studien anser jag att det etiska tagits hänsyn till, förhoppningsvis så till vida att ingen med eller utan ADHD-diagnos eller med narkotikamissbruk eller en kombination av detta, ska känna sig utpekade eller kränkta i och med studiens utformning och de frågor som ställs. Förhoppningen är tvärtom att människor ska

känna att det är ett viktigt forskningsområde som ska kunna hjälpa dem i framtiden. Detta genom förbättrade behandlingsmetoder såväl som attityder i samhället och en minskning av fördomar. Min förhoppning är att studiens utformning ska anses empatisk och att det ska framgå att studien indirekt är i hjälpsyfte.

6.6 Kvalitetsgranskning

För att granska kvaliteten i de utvalda artiklarna har jag utgått från begreppen *reliabilitet* och *validitet*. Enligt Bell (2014) innebär reliabilitet att en studie vid upprepade mätningar får samma resultat. Det som bedöms utifrån detta är de mätinstrument som används i metoddelen av en studie och i vilken mån studiens hela tillvägagångssätt kommer att leda till samma resultat om studien görs om på samma sätt. Granskning av reliabilitet förutsätter en noggrann genomgång av den studie som ska bedömas. Validitet innebär att en studie mäter det som var för avsikt att mätas. I detta avseende handlar det om att bedöma huruvida studien följer en röd tråd, från problemformulering och syfte genom hela metoddelen och fram till studiens resultat. Friberg (2006) menar att kvalitetsbedömning är ett viktigt inslag i en forskningsöversikt för att påvisa en god kvalitet av studien. Därför har mycket tid lagts ner för att granska om reliabilitet och validitet håller tillräckligt hög nivå i de studier som jag valt att inkludera. Tillräcklig kvalitet var också ett krav för att de skulle inkluderas.

Denna litteraturstudies reliabilitet bör hålla en rimligen hög nivå i och med att sökprocessen redovisas genom angivelse av såväl databaser, sökord och hela sökprocessens tillvägagångssätt. Detta gör att en liknande sökning kommer att ge liknande resultat vad gäller sökträffar vilket skapar förutsättning för att samla in samma data.. Vad gäller validitet är det viktigt att under studiens genomförande hela tiden ifrågasätta och kontrollera arbetet för att påminnas om att genomföra studien i enlighet med dess syfte och det som i studien är avsett att forska fram (Kvale & Brinkmann, 2014). I denna studie gjordes detta genom att kontinuerligt gå tillbaka till syfte och frågeställningar för att påminnas om dessa.

7. Resultat

I det här avsnittet redovisas en sammanställning av de artiklar som söktes fram och valts att inkluderas i studien då de ansetts kunna besvara syfte samt frågeställningar. Varje rubrik i denna del

speglar de teman som framkommit genom den innehållsanalys som genomförts. Efter resultatdelen finns en analysdel där de teman som ingår i resultatet knyts samman med de teoretiska perspektiv som presenteras under avsnitt 5 i denna uppsats. De teman som framkommit och bearbetats genom innehållsanalysen redovisas nedan.

7.1 Barndom, familjeperspektiv och uppväxtförhållanden

I en studie av Levy, Katusic, Colligan, Weaver, Killian, Voigt & Barbaresi (2014) utforskades hur en ADHD-diagnos i barndomen verkar påverka uppkomsten av SUD – substance use disorder i ungdomen och som vuxen. I denna studie visar resultatet att barn som får en ADHD-diagnos som barn har större risk för att utveckla SUD som tonåring. I en annan ännu ej avslutad studie gjord på pojkar i tonåren utreds olika variationer i utvecklandet av SUD (Kirisci, Vanyukov & Tarter, 2005). Av denna longitudinella studie framgår hittills att ADHD och även andra neuropsykiatriska diagnoser i kombination med en problematisk uppväxt verkar vara de största riskfaktorerna för att utveckla SUD. Ännu högre risk verkar finnas om pojkarnas föräldrar någon gång fått en SUD-diagnos eller om bekymmer och konflikter förekommer under tonårstiden.

Vidare i detta avseende utreder Sibley et al. (2014) på vilka sätt ADHD hos barn ger en ökad risk för substansmissbruk. Av denna studies resultat framkommer dels att barn med ADHD redan i tidig ålder provade att inta substanser i olika former i anmärkningsvärt högre utsträckning än andra barn. Studien delger att familjesituationen inklusive konflikter under barndomen även här var en viktig faktor för att risken för tidigt substansanvändande skulle öka. I ytterligare en studie av Molina & Pelham (2003) befanns ett samband mellan bristande familjerelationer och en ökad risk för att barnen senare skulle utveckla ett missbruk av substanser.

Den ökade risken för användning av substanser hos tonåringar med ADHD är något som Marshal, Molina & Pelham (2003) utforskade i sin studie. Ett förhöjt samband verkar enligt denna studie bero dels på att barn med ADHD oftare söker sig till umgängeskretser där droger förekommer men också beroende på att dessa barn är mer sårbara och har ett större behov av att vara andra till lags vilket i kombination med impulsivitet lätt kan leda till att de tackar ja till droger av olika slag.

I en annan studie av Breyer, Lee, Winters, August & Realmuto (2014) undersöktes hur en ADHD-diagnos i tidig ålder påverkade tidsförloppet i utvecklandet av substansmissbruk senare i livet. Av denna studie framkom inga tecken på att en tidigt diagnostiserad ADHD skulle öka risken för en snabbare utveckling av substansmissbruk. Av studien framkom däremot att en fortsatt ADHD i vuxen ålder ökade risken för missbruk av såväl narkotika som alkohol och nikotin. Om en diagnostiserad ADHD hos barn inte i regel finns kvar i vuxna år kan diskuteras.

Vitulano, Fite, Hopko, Lochman, Wells, & Asif (2014) genomförde en studie där syftet var att analysera interna faktorer som orsak till substansmissbruk hos barn med ADHD från fjärde fram till nionde klass. Intresset var också att se hur barn med ADHD redan i unga år verkar ha en ökad risk att på olika sätt påverkas av såväl familj som skola vad gäller att fastna i substansmissbruk. I studien framkom att ADHD var en riskfaktor för att barnen skulle börja missbruka marijuana och tobak men inte alkohol. Denna ökade risk var en kombination av brister under uppväxten inom såväl familjen som i skolmiljön.

Walther, Cheong, Molina, Pelham, Jr Wymbys, Belendiuk & Pedersen (2012) undersökte hur faktorer under uppväxten såsom föräldraskap, typ av uppväxtmiljö och konflikter inom familjen gav en påverkan på om barnen senare utvecklade kriminalitet eller missbruk. Denna studie visade att ett starkt samband fanns mellan substansmissbruk och kriminalitet men att också uppväxtförhållanden och på bristande föräldraskap var av betydelse. I studien betonas även vikten av föräldrars medvetenhet om hur viktigt föräldraskapet är för barnens beteende senare i livet.

I en annan studie där detta ämne berörs var huvudfokus att studera om depression hos den ena föräldern hade en påverkan på huruvida barnen senare utvecklade ett substansmissbruk (Chronis et al., 2007). Denna studie visar att ett starkt samband verkar finnas mellan depression hos ena föräldern och en utveckling av substansmissbruk hos barnet. Ett positivt föräldraskap gav tvärtom skyddande effekter mot missbruk.

Liebschutz, et al. (2015) undersökte resiliens vad gäller individuell hantering efter substansmissbruk. Resultatet av denna studie visade att viktiga faktorer för ökad motståndskraft, det vill säga resiliens, dels bestod av frånvaro av våld i hemmet under uppväxten men även föräldrars övervakning av barn i högriskgrupper spelade en viktig roll för att barnen som senare utvecklade ett substansmissbruk skulle hantera det på ett bra sätt.

Handley, Chassin, Haller, Bountress, Dandreaux & Beltran (2011) undersöker i sin studie hur föräldrars missbruk påverkade barn med ADHD. Enligt studiens resultat fanns det inget tydligt samband mellan föräldrars missbruk och en överföring av missbruksbeteendet till deras barn. Däremot såg de i studien att ett samband fanns mellan föräldrars missbruk och hur deras barns förmåga att planera och strukturera saker och ting var rejält försämrade.

I en annan studie av King, Fleming, Monahan & Catalano (2011) undersöktes hur de typiska ADHD-symtomen impuls kontroll, självkontroll och uppmärksamhetsstörning påverkades hos en grupp ungdomar under en längre tid genom ett missbruk av substanser. Resultatet visade att ju mer problem med självkontroll och uppmärksamhet personerna hade i sjätte klass desto högre nivåer av substansanvändning fanns hos personerna i början av gymnasiet.

Malone, Van Eck, Flory & Lamis (2010) kom i sin studie fram till att det finns tre varianter av ADHD. Enligt studien innebär den första varianten ett lågt uppvisande av symptom generellt. Den andra bestod av en ökning av symptom genom barndomen och den tredje en minskning. Den tredje typen visade sig vara den som i tidigast ålder gav upphov till narkotikamissbruk.

7.2 Skolmiljö och universitetsliv

Den omfattande litteraturöversikten av Weyandt, Oster, Marraccini, Gudmundsdottir, Munro, Rathkey & McCallum (2016) påvisade att studenter med ADHD hade en högre användning av substanser. Van Eck, Markle & Flory (2012) gjorde i sin tur en webbaserad studie på högskolestudenter med grundutbildning där syftet var att ta reda på om ADHD verkar påverka substansanvändning. Resultatet visade även i denna studie att studenter med ADHD i högre grad än övriga nyttjade substanser, i detta fall av receptbelagd karaktär.

I en annan studie av Benson, Kodlief, Flory, Siceloff, Coleman & Lamont (2018) undersöktes högskolestudenter med och utan ADHD för att se om det fanns skillnader i dessa båda gruppers nyttjande av substanser. Enligt studiens resultat var substansanvändandet tre gånger så högt hos de med ADHD. En annan viktig del av resultatet visade att orsakerna till missbruket ofta hade akademiska, skolrelaterade grunder.

Glass & Flory (2012) genomförde en studie på högskolestudenter där resultatet visade på att de studenter som hade ADHD inte kunde kopplas ihop med ett ökat narkotikamissbruk, men däremot fanns det ett samband mellan ADHD och ett ökat användande av såväl alkohol som tobak. I en annan studie av Hartung et al. (2013) var syftet att jämföra olika grupper med studenter som hade någon form av substansmissbruk, receptbelagd eller olaglig. Resultatet av denna studie visade att både hos de studenter med missbruk av receptbelagda substanser samt hos de med missbruk av olagliga substanser fanns en högre grad av ADHD-symptom såsom rastlöshet. En annan viktig upptäckt var att samtliga substansanvändare i hög grad påverkades av omgivningens mönster och beteenden.

Om fokus istället riktas mot yngre barn i grundskolan med ADHD indikerade resultatet av Vitulano et al. (2014) att det fanns en ökad substansanvändning hos denna grupp. I denna studie var syftet att undersöka både skolmiljön och familjemiljöns påverkan och en kombination av dessa omgivande faktorer under uppväxten hade enligt studien betydelse för senare utveckling av substansmissbruk.

7.3 Återkommande diagnoser

I flera av de inkluderade studierna förekommer forskning gjord på personer med flera diagnoser, beteendestörningar eller personlighetsstörningar utöver ADHD vilket detta tema omfattas av. En ofta återkommande beteendestörning i studierna är CD som betyder conduct disorder eller beteendeproblematik om en översättning till svenska ska göras. I studien av Flory, Milich, Lynam, Leukefeld, & Clayton (2003) undersöktes de två diagnoserna ADHD samt CD och deras gemensamma faktorer som orsaksförklaring till narkotikamissbruk hos unga vuxna. Resultatet av denna studie indikerar att de individer som hade de högsta nivåerna av båda dessa diagnoser också hade störst risk för att missbruka narkotika gällande samtliga av de substanskategorier som ingick i studien. En liknande studie undersökte samma område som det ovan beskrivna, det vill säga sambandet mellan personer som har CD och ADHD och dess koppling till narkotikamissbruk hos unga vuxna, i detta fall gymnasieelever (Molina, Smith & Pelham, (1999). Även i denna studie tydde resultatet på att kombinationen av dessa två diagnoser var det som ökade sannolikheten för substansanvändning som mest, jämfört med personer med enbart en av dessa diagnoser.

I en studie av Torok, Darke & Kaye (2012) undersöktes om ADHD var en riskfaktor till ett förvärrat substansmissbruk. I denna studie undersöktes samtidigt om det fanns några kopplingar dels till CD

men också till *borderline personlighetsstörning* - BPD. Av studiens resultat visades att CD var en större riskfaktor än ADHD och BPD för att svårigheter med narkotikamissbruk skulle uppstå. Av resultatet i studien påpekades också att det vid allvarlig substansanvändning är viktigt att reda ut om ADHD eller andra olika psykiatriska störningar finns med i bilden.

Malone, Van Eck, Flory & Lamis (2010) gjorde en studie där barn med ADHD-diagnos följdes och analyserades för att se om uppförandestörningen *conduct problems* – CP, vilken liknar CD men med högre betoning på utåtagerande beteende, kunde påverka barnens framtida substansanvändande. Resultatet av denna studie visade på att CP inte verkar påverka uppkomsten av substansmissbruk. Van Eck, Markle, Dattilo & Flory (2014) genomförde en liknande studie fast på högskolestudenter där resultatet visade att ADHD var förknippat med användande och missbruk substanser av olika slag medan CP till störst del gick att koppla ihop med alkoholanvändning.

I en annan studie undersöktes både ADHD och beteendestörningarna CP samt SS ”sensationssökandestörning” för att se hur dessa diagnoser tillsammans påverkade användningen av substanser och otillåtna medel hos studenter (Van Eck, Markle & Flory, 2012). Resultatet av denna studie visade att studenter med ADHD hade en ökad förekomst av receptbelagda, narkotikaklassade substanser, och att både SS och CP ökade risken för substansmissbruk ytterligare.

Benson, Kodlief, Flory, Siceloff, Coleman & Lamont (2018) gjorde en studie på personer med diagnosen ODD – *trotssyndrom* där syftet var att reda ut ifall ett ökat missbruk var något som var högre hos personer med ADHD och ODD. Av denna studie visade resultaten att de personer som hade ADHD hade tre gånger så hög narkotikaanvändning jämfört med de utan ADHD och med enbart ODD. Avslutningsvis i detta temaavsnitt visade en studie av Molina & Pelham (2003) att CD samt ODD tillsammans med ADHD utgjorde den allra största risken för att tonåringar skulle drabbas av substansmissbruk.

7.4 Könsskillnader

Vad gäller könsskillnader hos individer med ADHD visade studien av Kolla, van, d. M., Toplak, Erickson, Mann, Seeley & Vingilis (2016) att skillnader fanns när en uppdelning av ADHD-diagnosens typiska symptom gjordes. Vad gäller hyperaktivitet fanns ett samband med alkoholmissbruk hos båda könen samtidigt som ett ökat cannabisanvändande enbart gick att

korrelera till hyperaktivitet hos män. Ett annat ADHD-symptom, ouppmärksamhet, gick däremot enbart att koppla till kvinnors missbruk av såväl alkohol som cannabis.

En annan studie av Latimer, Stone, Winters & August (2002) undersökte könsskillnader vad gäller personer med ADHD och andra psykiatriska diagnoser. Resultatet av denna studie visade att beteendestörningar som ADHD var vanligare hos narkotikamissbrukande män jämfört med kvinnor. Beteendestörningar hos kvinnor präglades däremot i regel av läkemedelsmissbruk. I studien visade det sig även att depression oftare förekom hos kvinnorna som missbrukade jämfört med männen.

I en studie av Owens, Zalecki, Gillette, & Hinshaw (2017) undersöktes huruvida flickor med ADHD till följd av diagnosen på olika sätt hamnade i kriminalitet och destruktivitet så som substansmissbruk. Resultatet av denna studie indikerade att det inte finns någon korrelation mellan ADHD och destruktivitet eller kriminalitet hos flickorna.

I en annan studie undersöktes sambandet mellan pojkars ADHD-diagnos korrelerat med social funktionsnedsättning för att se vilka konsekvenser detta kunde få (Greene, Biederman, Faraone, Sienna & Garcia-Jetton 1997). Resultatet av studien visade att pojkarna med ADHD, som också hade social funktionsnedsättning, påvisade ett häftigare humör samt högre frekvens av ångest och substansanvändning, jämfört med icke socialt funktionsnedsatta pojkar med ADHD. Resultat visade också att social funktionsnedsättning hos pojkar med ADHD var en signifikant faktor för senare beteendestörningar och de flesta substansanvändningsstörningar.

7.5 Behandlingsmetoder och fortsatt forskning

Molina & Pelham (2003) som i sin studie forskade på sambandet mellan ADHD och substansmissbruk i tonåren påpekar att fler studier på området krävs för att utreda detta tydligare och för att kunna hitta bättre arbetsmetoder inom detta fält. Även Glass & Flury (2012) beskriver i sin studie om universitetsstudenter med ADHD att liknande studier bör göras på området för att upptäcka nya fynd och slutsatser. Just denna population, det vill säga unga högskolestudenter med ADHD utgör ett intresse för framtida forskning om substanser i det ännu ganska outforskade området. Vidare påpekar Benson et al. (2018) i sin studie att högskolestudenters ökade substansmissbruk hos de ADHD-diagnostiserade bör kunna förebyggas med en effektivare preventivvård samt effektivare insatser för personer med ADHD rent generellt i framtiden.

I en av studierna kom forskarna fram till att tidiga psykologiska åtgärder samt förebyggande arbete hos barn med ADHD är viktigt att satsa på i framtiden eftersom dessa barn har ökade sårbarhetsfaktorer vilket i sin tur ökar risken för substansanvändning och missbruk (Vitulano et al., 2014). I studien av Molina et al. (1999) om ADHD och CD påpekar författarna avslutningsvis behovet av att fortsätta forska på området som handlar om, framförallt ADHD och substansmissbruk men också med samtidig CD-diagnos. Dessa båda diagnoser verkar på olika sätt samverka och förstärka risken att personer fastnar i substansmissbruk.

Vad gäller diagnosen SUD, det vill säga substance use disorder, visar det sig att det är viktigt att den sociala anpassningen under övergången från barn till tonår sker kontrollerat hos de barn som har en förhöjd risk för att utveckla SUD (Kirisci, Vanyukov & Tarter, 2005).

Thompson, Merrin, Ames, & Leadbeater (2018) finner i sin studie att det finns ett behov av förebyggande arbete vad gäller personer med riskfyllda beteenden och att de förebyggande behandlingsmetoderna måste ta hänsyn till helhetssituationen och till alla faktorer runtomkring som kan tänkas ha betydelse för varför vissa personer börjar missbruka.

8. Analys

8.1 Barn, familjeperspektiv och uppväxtförhållanden

Resultatet av de ovan beskrivna studierna visade att det dels fanns en samstämmighet men också en variation i huruvida missbruk på olika sätt grundats i eller berott på faktorer i barndomen samt vilken roll en ADHD-diagnos haft i denna påverkan. I ett flertal av studierna (Kirisci et al., 2005; Sibley et al., 2014; Molina & Pelham (2003) befanns att olika typer av familjekonflikter hade ett starkt samband med hur barn med ADHD senare i livet utvecklade ett substansmissbruk. Detta faktum är starkt förknippat med den psykodynamiska teorin där förklaring till problembeteenden av olika slag ges utifrån faktorer som kan återspeglas från den tidiga barndomen (Payne, 2015; Misca & Unwin, 2017). En svår uppväxt med mycket stress, brister i föräldraskapet och olika typer av konflikter är några exempel på hur risken för olika problem, såväl psykiska som sociala, kan öka när ett barn blir äldre.

I studien av Levy et al. (2014) visade resultatet att en ADHD-diagnos i tidig ålder gav en synbart ökad risk för att barnet i ungdomen eller vuxen ålder tenderade att börja missbruka substanser av olika slag. En annan studie pekade däremot på att en ADHD-diagnos i barndomen *inte* bidrog med en ökad risk för att senare utveckla ett missbruk men att andra faktorer däremot kunde öka risken, (Breyer et al., 2014). Till exempel beskrevs att fortsatta tydliga ADHD-symptom i vuxen ålder kunde öka risken för missbruk. Dessa studiers oenighet kring om hur ADHD-diagnosen i sig är en riskfaktor skulle kunna diskuteras utifrån den radikala teorin där förklaringar till sociala problem anses bero på det omgivande samhällets brister och vilken typ av förutsättningar som finns för individer som lever där (Payne, 2015). En förklaring i detta avseende skulle kunna vara att de studier som pekar på att ADHD är en riskfaktor för att börja missbruka har genomförts i samhällen eller områden där brister finns vad gäller resurser, förståelse, acceptans och olika insatser vid behov.

Den typ av miljö ett barn med ADHD växer upp i, gällande såväl skolmiljö som familjemiljö spelade enligt två andra studier en stor roll i utvecklande av ett substansmissbruk senare i livet (Vitulano et al., 2014; Walter et al., 2012). Den radikala teorin kan här kopplas in för att ifrågasätta hur den miljömässiga och samhälleliga aspekten gett upphov till eller förstärkt sådana typer av sociala problem (Payne, 2015). Vad är det egentligen i samhällsmiljön som ökar risken för missbruk hos denna grupp? Är det en oförståelse som skulle kunna åtgärdas och förbättras på politisk nivå för att samhället i stort såsom skolor och hälsovård ska öka sin förståelse över hur personer med ADHD bör behandlas och bemötas? Just bemötande och förståelse över de olika behov olika individer har verkar grundläggande för måendet hos människor istort, inte minst hos de som har någon form av funktionsvariation (Socialstyrelsen, 2014).

Flera av studierna (Chronis et al., 2007; Walter et al., 2012; Liebschutz, et al., 2015) var överens om att ett positivt föräldraskap minskade risken för utveckling av substansmissbruk hos barn med ADHD. Däremot verkade inte ett missbruk hos någon av föräldrarna enligt Handley et al. (2011) bidra till en ökad risk för att deras barn med ADHD skulle ta över förälderns missbruksbeteende. Enligt den psykodynamiska teorin där anknytningsteorin är en viktig del, handlar barnets beteenden senare i livet mer om hur sättet att knyta an till föräldern sett ut under uppväxten än om vilken typ av beteenden föräldern haft gentemot sig själv (Misca, 2017). En bristande anknytning är enligt teorin en förklaring till barnets framtida problem med exempelvis missbruk.

I studien av King et al. (2011) påvisades att ADHD-symptomen som handlar om problem med självkontroll och uppmärksamhet var de symptom som ökade risken för substansmissbruk som mest

hos tonåringar. Vidare visade studien av Marshal et al. (2003) att den ökade risken för att tonåringar med ADHD ska fastna i substansmissbruk dels grundade sig i dessa personers ökade risk för att hamna i olämpliga umgängeskretsar vilket återigen går att koppla till den radikala teorin som förklarar sociala problem genom brister avseende faktorer i omgivning och samhälle (Payne, 2015), i detta fall det förstnämnda.

En intressant aspekt enligt resultatet i studien av Malone et al. (2010) var att en minskning av ADHD-symtom genom barndomen istället verkade ge en ökad risk för narkotikamissbruk senare i livet. Enligt den psykodynamiska teorin skulle detta tänkas kunna bero på tidiga trauman som konflikter och problematiska uppväxtvillkor orsakade av diagnosen, som senare i livet tar sig uttryck genom att börja missbruka.

8.2 Skolmiljö och universitetsliv

Vad gäller högskolestudenter visade det sig enligt Van Eck et al. (2012) att studenter med ADHD i högre grad än övriga nyttjade receptbelagda former av narkotika. Även i studien av Hartung et al., (2013) framkom att studenter med ADHD hade större tendens att missbruka både receptbelagda och olagliga substanser. Av studien framkom även vikten av omgivningens inverkan i form av beteenden och mönster hos skolkamrater. Vidare konstaterades i studien av Benson et al. (2018) att hos de högskolestudenter som hade ADHD var substansanvändandet tre gånger så högt som hos övriga studenter vilket till stor del visade sig ha skolrelaterade orsaker.

Att studenter med ADHD oftare än övriga studenter verkar missbruka substanser skulle enligt ett radikalt perspektiv kunna förklaras av brister inom skolor och utbildningar vad gäller att identifiera personer med särskilda behov vilket personer med ADHD ofta utgörs av (Payne, 2015). Detta med tanke på att personer med denna diagnos är en grupp som i fakto har mer eller mindre svårt med koncentration och andra viktiga faktorer som förknippas med skolan (Hartung et al., 2013). Det finns till synes även en ökad tendens till substansanvändning hos barn i grundskolan med ADHD (Vitulano et al., 2014). Genom det radikala perspektivet kan vi se att detta tidiga användande av substanser redan i grundskolan är ett problem som samhället bör fokusera mer på än det görs idag. Det är således skolans uppgift att se till så att alla barn får samma förutsättningar till en positiv skolgång och att de barn som har olika diagnoser får det extrastöd som de ofta är i behov av. Dessvärre verkar det finnas en del att jobba på i detta avseende. Lärare och andra professioner inom

skolans värld såväl som föräldrar och anhöriga samt samhället i stort behöver mer kunskap kring barn och elever med olika diagnoser och deras olika behov.

8.3 Återkommande diagnoser

En kombination av ADHD och beteendestörningen CD påvisades enligt två studier utgöra störst risk för missbruk av substanser (Flory et al., 2003; Molina et al., 1999). I en annan studie indikerade resultatet att CD var en riskfaktor för substansmissbruk medan ADHD inte var det (Torok et al., 2012). Vad gäller diagnosen CP, trottsyndrom, visade det sig inte att denna störning förstärkte risken för missbruk ytterligare hos barn som även hade ADHD (Malone et al., 2010; Van Eck et al., 2014). Däremot påvisade studien av Van Eck et al., (2012) att ADHD i kombination med CP och även beteendestörningen SS ökade risken för substansanvändning.

Studien av Benson et al. (2012) som behandlade diagnoserna ADHD och ODD visade att just ADHD-diagnosen medförde en tredubblad risk för substansmissbruk. Till sist visade studien av Molina & Pelham (2003) att en kombination av ADHD, ODD respektive CD utgjorde den allra största riskfaktorn för utvecklande av substansmissbruk. Utifrån ett radikalt perspektiv skulle denna ökande risk att börja missbruka ju fler diagnoser eller beteendestörningar en person har, förklaras genom brister i samhället vad gäller insatser såväl förebyggande som behandlande för personer med diagnoser och beteendestörningar (Payne, 2015).

Forskningen som gjorts på flera diagnoser samtidigt påvisar också att ett behov av en helhetsbild finns, vilket skulle kunna relatera till den biopsykosociala modellen som kan hittas inom systemteorin (Ogden, 2012). Inom denna modell är det viktigt att identifiera såväl sociala som psykologiska och biologiska aspekter av ett problem som uppstår hos en individ vilket i detta fall skulle handla om substansanvändande och missbruk. Genom detta skulle olika komponenter av problemet lättare kunna identifieras. Det skulle bli lättare att se vad som orsakar vad och om personen har flera diagnoser skulle det underlätta identifiering av behov och eventuell behandling.

8.4 Könsskillnader

Enligt studien av Kolla et al. (2016) fanns skillnader vad gäller killar och tjejer med ADHD och missbruk. Ett samband mellan hyperaktivitet och substansmissbruk beträffades hos killar medan koncentrationssvårigheter hade en större koppling till tjejers missbrukande. I en annan studie (Latimer et al., 2002) befanns att substansmissbruk var vanligare hos killar med ADHD än hos tjejer medan ännu en studie (Owens et al., 2017) antydde att ett samband i stort sett saknas mellan tjejer med ADHD och någon form av kriminalitet så som missbruk.

De skillnader som verkar finnas tyder på att killar med ADHD i högre grad än tjejer med diagnosen verkar bruka eller missbruka narkotikaklassade substanser. En förklaring skulle kunna härröras till systemteorin och den biopsykosociala modellen (Payne, 2015). En identifiering av vad som rent biologiskt ger en ökad risk hos killar skulle förslagsvis kunna kombineras med en analys av faktorer i omgivningen, rent socialt samt miljömässigt för att sedan kombinera detta med att studera psykologiska faktorer.

Tittar vi istället på den radikala teorin kan vi här ifrågasätta hur samhället kan tänkas påverka synen på könsskillnader och ADHD. Finns det till exempel föreställningar i samhället som talar för att killar och män ska vara på ett visst sätt vilket på något plan lättare än hos tjejer leder dem in i kriminalitet och missbruk? Genom det radikala perspektivet kan vi även analysera huruvida det ställs högre krav på killar och män att lyckas nå högre status och maktpositioner i samhället jämfört med hos tjejer och kvinnor. Detta är något som kan skapa oro och ökade prestationskrav hos personer med ADHD som kanske ofta tenderar att söka efter jobb utefter egenintresse och mindre baserat på status. En förklaring till den ökade substansanvändningen hos killar och män skulle i så fall bero på samhällets normer och strukturer samt brister i att acceptera skillnader. Den bristande acceptansen av diagnosen verkar i sig leda till psykisk ohälsa och därav missbruk. Enligt Greene et al. (1997) befanns en ökad förekomst av ångest hos pojkar med ADHD som även hade sociala beteendestörningar. Dessa pojkar påvisade även en större tendens till substansanvändning. Enligt ett radikalt perspektiv undrar vi då varför samhället bidrar med denna ökade ångest.

Studien av Thompson et al. (2018) visade att det fanns en stark koppling mellan ADHD och substansanvändning hos ungdomar. Dessutom påvisade denna studie en koppling mellan psykisk

ohälsa i samhället rent generellt och substansanvändande. Här kan återigen den kritiska teorin bejakas och kopplas ihop med problematiken kring ungdomars substansanvändande som i detta fall skulle förklaras genom brister i samhället vad gäller att upptäcka och motverka att ungdomar med ADHD drabbas av missbruksproblem (Payne, 2015).

8.5 Behandlingsmetoder och fortsatt forskning

I flera av studierna (Molina & Pelham, 2003; Glass & Flury, 2012; Benson et al., 2018; Vitulano et al., 2014; Molina et al., 1999) påpekades vikten av att fortsätta forskningen på området gällande ADHD och substansmissbruk, dels för att förbättra förmågan att identifiera personer med förhöjd risk men också för att förebyggande åtgärder ska kunna sättas in i tid. Studien av Kirisci et al. (2005) som betonade vikten av den sociala anpassningen under barndom och tonårstid kan relateras till den psykodynamiska teorin för att belysa olika faktorer under uppväxten som förklaring till psykiskt mående senare i livet (Payne, 2015).

Till sist konstaterade Thompson et al. (2018) att det är viktigt att se till helhetssituationen. Hur ser exempelvis omgivning, familjesituation, vänskapskrets och skolsituation ut hos de barn som har en ADHD-diagnos och börjar missbruka? Här blir systemteori högst aktuell med tanke på teorins helhetssyn samt samverkan mellan olika aktörer på olika nivåer (Payne, 2015). En kombination med den radikala teorin skulle bidra med ett ökat samhällsperspektiv. På vilka sätt skulle ett mer anpassat och accepterande samhälle kunna hindra att personer med ADHD råkar ut för missbruksproblematik? Vilka resurser skulle det behövas mer av och hur kan samhällets förebyggande såväl som behandlande insatser kunna förbättra situationen för riskgrupper gällande missbruk samt för de redan drabbade? Genom den radikala teorin kan vi spekulera vidare vad gäller den efterfrågan av förebyggande insatser som många av studierna diskuterar. Finns det möjligheter till ett ökat utbud av preventivt arbete hos personer med ADHD för att förhindra narkotikamissbruk?

9. Diskussion

9.1 Resultatdiskussion

I den här studien var syftet att utforska, sammanställa och analysera originalstudier på området missbruk av narkotika och diagnosen ADHD. Detta genom en lång sökprocess där de mest lämpade studierna valdes för att inkluderas i den innehållsanalys som beskrevs i resultatdelen.

Innehållsanalysen var tidskrävande och de fem teman som uppkom i och med analysen har bearbetats med omsorg samt förändrats något under arbetets gång. Exempelvis i form av justeringar av rubrikernas text och innehåll. Därefter utformades en separat analysdel med det mest kärnfulla av det som framkommit genom resultatdelens innehåll. Syftet med analysen var främst att anknyta till de teoretiska perspektiv som beskrevs tidigare i uppsatsen och som utgjordes av radikal teori, systemteori samt psykodynamisk teori. De frågeställningar som inkluderades i studien bestod av följande:

- 1. Hur kan tidigare forskning förklara vilka faktorer som kan ligga till grund för att personer med ADHD börjar med missbruk av narkotika?*
- 2. Vad säger forskningen om hur psykologiska, familjemässiga, miljömässiga samt samhällseliga faktorer på olika sätt samspelar vad gäller personer med ADHD som missbrukar narkotika?*
- 3. Vad säger tidigare forskning om hur socialarbetare kan bli bättre på att identifiera och arbeta med klienter vars problematik handlar om ADHD och missbruk av narkotika på mikro, meso och makronivå?*

Tittar vi på den första frågan så är den ganska generellt formulerad och till synes ospecifik, vilket också har en baktanke. Eftersom jag innan studien var ovetandes om vilka typer av svar som kunde tänkas yttra sig i de studier som sedan söktes fram kändes det relevant att första frågeställningen var av en mer öppet framställd karaktär. Denna fråga får också, precis som betänkt, många olika svar genom studiens resultatdel, vilka är högt relevanta att bejaka. Det visar sig till exempel att personer med ADHD ofta även har andra beteendestörningar eller diagnoser som talar för en särskilt förhöjd risk för missbruk, mest uppenbart gäller detta beteendestörningen CD. En annan faktor värd att belysa som framkommit genom innehållsanalysen och som besvarar den första frågeställningen är att studenter med ADHD till synes verkar nyttja substanser av skolrelaterade orsaker, något som bör

vara ett ämne för fortsatt forskning. Så, den första frågeställningens ej specifika karaktär har gett upphov till många intressanta påfund vad gäller forskningsområdet kring ADHD och missbruk.

Vad gäller fråga två skulle den kunna klassas som en fråga med en mer konkretiserad prägel gentemot fråga ett och den ger som förväntat också mer specifika svar. Detta visar sig dels genom att framförallt två av de teman som framkom under analysen bygger på just denna frågeställning, mer konkret temat som behandlar familjära aspekter (se avsnitt 8.1) respektive temat gällande könsskillnader (se avsnitt 8.4). Vad gäller psykologiska aspekter finns det sålunda en genomgripande bild i många av studierna som talar för att personer med ADHD har en ökad känslighet och sårbarhetsfaktor vilket kan vara en orsak till att missbruk i fakto enligt flertalet studier är vanligare hos personer med diagnosen. Psykologiska faktorer verkar även till stor del samverka med såväl familj och uppväxtperspektivet som med miljömässiga aspekter generellt. Val av umgänge verkar även det till stor del kunna vara en avgörande faktor för huruvida ett missbruk uppkommer eller inte.

Vad gäller könsskillnader verkar det som om det finns tendenser som talar för att pojkar dels oftare har andra typer av eller mer av vissa typiska ADHD-symptom jämfört med flickor som istället har mer av andra. Pojkar verkar ha mer av hyperaktivitet medan flickor till högre grad har problem med ouppmärksamhet. Detta i sin tur verkar enligt analysen som gjorts, kunna vara en anledning till att pojkar oftare än flickor verkar hamna i missbruk av otillåtna substanser. I detta perspektiv är det återigen värt att komma ihåg vikten av omgivningsfaktorer och dess påverkan på beteenden överlag.

Den sista frågeställningen i denna studie som handlar om olika typer av behandlingsformer för den målgrupp som inkluderas, verkar vara den ännu mest utforskade inom området. I ett flertal av studierna som behandlats belyser författarna just det faktum att mer forskning behövs på just ADHD och missbruk, särskilt när det gäller inom skolan. Det som framstår som en viktig återkommande notering är att preventiv, det vill säga förebyggande arbete verkar vara värt att satsa på i framtiden hos de som jobbar inom missbruksvården. Socialarbetare och andra professioner bör enligt detta faktum bli bättre på att både identifiera och att arbeta fram nya metoder för att förhindra att missbruk uppstår hos personer med en ADHD-diagnos. Dessutom bör samhället i stort bli bättre på att såväl acceptera att människor med olika typer av diagnoser finns ibland oss och att missbruk förekommer i vårt samhälle hos dessa personer liksom hos människor utan diagnoser. Ett missbruk

i sig, uppstår dessutom i regel inte utan att mer eller mindre av bakomliggande faktorer bidrar till tillståndet.

Till sist, är det värt att notera vikten av förståelse och individuella behov hos personer med ADHD liksom med alla typer av diagnoser. Det finns inget generellt som talar för att en person kommer att få problem med beteenden så som missbruk, men genom att professionella blir bättre på att se personers helhetssituation utifrån individuella perspektiv blir det sannolikt också lättare att på olika sätt se och därav i tid kunna förhindra att personer hamnar i missbruk eller andra dåliga beteenden.

9.2 Metoddiskussion

Metoden i denna litteraturstudie har följts enligt plan men med behov av vissa nödvändiga justeringar under arbetets gång. Den del av arbetet som varit mest tidskrävande har varit genomgången av studierna som inkluderades i resultatavsnittet samt bearbetningen av artikelmatrisen (se bilaga 1). Genomgången av studier har gett upphov till att ta bort några av de studier som först var tänkta att inkludera. Oftast har detta berott på att de inte ansetts passa in i tillräckligt hög mån till något av de fem teman som skapats och som hela resultatdelen ligger till grund för. Artiklar har även tagits bort på grund av otillräcklig kvalitet.

Målet för studien var att hitta 30 artiklar med tillräcklig relevans att inkludera vilket också gjordes. Efter en noggrann genomgång av samtliga studier togs fyra av dessa av välmotiverade skäl bort eftersom de antingen ansågs vara av otillräcklig kvalitet för detta arbete eller för att de inte passade in på något av de fem teman som sedan skapades (se resultatdel). Andra typer av justeringar som gjort längs arbetets gång gäller strukturen för arbetet och uppsatsens utseende. Till exempel tänkte jag i början att resultat och analysdel skulle smälta samman men övervägde sedan att ha en separat analysdel efter resultatavsnittet.

En svårighet under arbetet har varit tolkning av begrepp som gäller för missbruk i och med att olika författare har olika benämningar för detta. En annan svårighet gäller urvalet av studier eftersom de flesta studierna inriktar sin forskning på både olagliga droger samt lagliga som alkohol. Dessutom ser legaliteten för olika droger olika ut i olika länder, vilket delvis varit problematiskt att bejaka.

Den feedback och de tips och råd jag fått av handledaren har varit till stor hjälp under arbetets gång.Handledningen har varit viktig dels för att få idéer och inspiration kring arbetet men också för att möjliggöra en hållbar uppsats med nödvändiga avgränsningar och lagom långa avsnitt.

9.3 Avslutning

Avslutningsvis kan konstateras att syftet för studien besvarats men med viss försiktighet eftersom det inte går att fastslå korta och koncista svar på samtliga av de frågeställningar som ligger till grund för studien. Mer forskning behövs på området vilket också ett flertal av de ingående studierna påpekar. För framtida forskning skulle ett större fokus med fördel kunna riktas mot miljömässiga och sociala faktorer, både vad gäller familj, vänner och sociala sammanhang av olika slag. Vad finns det till exempel att upptäcka inom skolan vad gäller förebyggande insatser hos personer med ADHD i risk för att börja missbruka? Hur ska samhällets olika aktörer i allmänhet bli bättre på att identifiera barn och ungdomar med högre risk för att fastna i missbruk och på vilka arenor går dessa att identifiera? Hur ska familjer som bär på oroväckande konflikter där barnets diagnos kanske är en viktig delkomponent till konflikter och bråk, på ett smidigare sätt kunna upptäckas i tid för att eventuell behandling ska sättas in i tid? Dessa frågor är några exempel på vad som ännu verkar och som framtida forskning skulle kunna rikta in sig mot för att utveckla kunskapen på området hos socialarbetare och andra behandlingsinriktade yrken på området.

Referenser

Bell, J. (2014). *Doing Your Research Project: A guide for first-time researchers*. New York: Open University Press

Benson, K., Woodlief, D. T., Flory, K., Sicheloff, E. R., Coleman, K., & Lamont, A. (2018). Is ADHD, independent of ODD, associated with whether and why college students misuse stimulant medication? *Experimental and Clinical Psychopharmacology*, 26(5), 476-487.

doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/pha0000202>

Bergström, G. (2014). *Kärlek till döds : om droger, beroende och tillfrisknande*. Pedagogkonsult

Booth, A., Papaioannou, D. & Sutton, A. (2012). *Systematic approaches to a successful literature review*. (Second edition.) Los Angeles: Sage.

Breyer, J. L., Lee, S., Winters, K. C., August, G. J., & Realmuto, G. M. (2014). A longitudinal study of childhood ADHD and substance dependence disorders in early adulthood. *Psychology of Addictive Behaviors*, 28(1), 238-246. doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/a0035664>

CAN (2018). *Frågor och svar om narkotika*. Hämtad 2019-04-10 från

<https://www.can.se/Fakta/Fragor-och-Svar/Narkotika/>

CAN (2017). *Vilka är de vanligaste narkotikasorterna i Sverige?* Hämtad 2019-04-10 från

<https://www.can.se/Fakta/Fragor-och-Svar/Narkotika/#Vilka-ar-de-vanligaste-narkotikasorterna-i-Sverige>

Creswell, J.W. (2013) (Research Design (International Student edition). *Qualitative, Quantative and Mixed Methods Approaches*. London: Sage

Chronis, A. M., Lahey, B. B., Pelham, W. E., Jr., Williams, S. H., Baumann, B. L., Kipp, H., . . .

Rathouz, P. J. (2007). Maternal depression and early positive parenting predict future conduct

problems in young children with attention-deficit/hyperactivity disorder. *Developmental Psychology*, 43(1), 70-82. doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/0012-1649.43.1.70>

Flory, K., Milich, R., Lynam, D. R., Leukefeld, C., & Clayton, R. (2003). Relation between childhood disruptive behavior disorders and substance use and dependence symptoms in young adulthood: Individuals with symptoms of attention-deficit/hyperactivity disorder are uniquely at risk. *Psychology of Addictive Behaviors*, 17(2), 151-158.

doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/0893-164X.17.2.151>

Forsberg, C. & Wengström, Y. (2003). *Att göra systematiska litteraturstudier: Värdering, analys och presentation av omvårdnadsforskning*. Stockholm: Natur och kultur.

Friberg, F. (2006). *Dags för uppsats - vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*. Lund: Studentlitteratur AB

Glass, K., & Flory, K. (2012). Are symptoms of ADHD related to substance use among college students? *Psychology of Addictive Behaviors*, 26(1), 124-132.

doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/a0024215>

Greene, R. W., Biederman, J., Faraone, S. V., Sienna, M., & Garcia-Jetton, J. (1997). Adolescent outcome of boys with attention-deficit/hyperactivity disorder and social disability: Results from a 4-year longitudinal follow-up study. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 65(5), 758-767.

doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/0022-006X.65.5.758>

Guerreiro, M. M. (2016). Attention deficit-hyperactivity disorder in patients in rehabilitation of drug addiction. *Arquivos De Neuro-Psiquiatria*, 74(12), 951-952.

doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1590/0004-282x20160182>

Handley, E. D., Chassin, L., Haller, M. M., Bountress, K. E., Dandreaux, D., & Beltran, I. (2011). Do executive and reactive disinhibition mediate the effects of familial substance use disorders on

adolescent externalizing outcomes? *Journal of Abnormal Psychology*, 120(3), 528-542.

doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/a0024162>

Hartung, C. M., Canu, W. H., Cleveland, C. S., Lefler, E. K., Mignogna, M. J., Fedele, D. A., . . . Clapp, J. D. (2013). Stimulant medication use in college students: Comparison of appropriate users, misusers, and nonusers. *Psychology of Addictive Behaviors*, 27(3), 832-840.

doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/a0033822>

Johansson, A & Öberg, P (2015). Biografi- och livsberättelseforskning. I Meeuwisse, A., Swärd, H., Eliasson-Lappalainen, R., & Jacobsson, K (Red.), *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur & Kultur Akademisk

King, K M., Fleming, C. B., Monahan, K. C., & Catalano, R. F. (2011). Changes in self-control problems and attention problems during middle school predict alcohol, tobacco, and marijuana use during high school. *Psychology of Addictive Behaviors*, 25(1), 69-79.

doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/a0021958>

Kirisci, L., Vanyukov, M., & Tarter, R. (2005). Detection of youth at high risk for substance use disorders: A longitudinal study. *Psychology of Addictive Behaviors*, 19(3), 243-252.

doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/0893-164X.19.3.243>

Kolla, N. J., van, d. M., Toplak, M. E., Erickson, P. G., Mann, R. E., Seeley, J., & Vingilis, E. (2016). Adult attention deficit hyperactivity disorder symptom profiles and concurrent problems with alcohol and cannabis: Sex differences in a representative, population survey. *BMC Psychiatry*, 16

doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1186/s12888-016-0746-4>

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB

Latimer, W. W., Stone, A. L., Voight, A., Winters, K. C., & August, G. J. (2002). Gender differences in psychiatric comorbidity among adolescents with substance use disorders. *Experimental and*

Clinical Psychopharmacology, 10(3), 310-315.

doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/1064-1297.10.3.310>

Levy, S., Katusic, S. K., Colligan, R. C., Weaver, A. L., Killian, J. M., Voigt, R. G., & Barbaresi, W. J. (2014). Childhood ADHD and risk for substance dependence in adulthood: A longitudinal, population-based study. *PLoS One*, 9(8)

doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1371/journal.pone.0105640>

Liebschutz, J. M., Crooks, D., Rose-Jacobs, R., Cabral, H. J., Heeren, T. C., Gerteis, J., . . . Frank, D. A. (2015). Prenatal substance exposure: What predicts behavioral resilience by early adolescence? *Psychology of Addictive Behaviors*, 29(2), 329-337.

doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/adb0000082>

Malone, P. S., Van Eck, K., Flory, K., & Lamis, D. A. (2010). A mixture-model approach to linking ADHD to adolescent onset of illicit drug use. *Developmental Psychology*, 46(6), 1543-1555.

doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/a0020549>

Marshal, M. P., Molina, B. S. G., & Pelham, W. E., Jr. (2003). Childhood ADHD and adolescent substance use: An examination of deviant peer group affiliation as a risk factor. *Psychology of Addictive Behaviors*, 17(4), 293-302. doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/0893-164X.17.4.293>

Misca, G., & Unwin, P. (2017). *Psychology and social work: Applied perspectives*. London: Polity Press

Molina, B. S. G., & Pelham, W. E., Jr. (2003). Childhood predictors of adolescent substance use in a longitudinal study of children with ADHD. *Journal of Abnormal Psychology*, 112(3), 497-507.

doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/0021-843X.112.3.497>

Molina, B. S. G., Smith, B. H., & Pelham, W. E. (1999). Interactive effects of attention deficit hyperactivity disorder and conduct disorder on early adolescent substance use. *Psychology of Addictive Behaviors*, 13(4), 348-358. doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/0893-164X.13.4.348>

Ogden (2019). *Health psychology*. United Kingdom: McGraw-Hill Education

Owens, E. B., Zalecki, C., Gillette, P., & Hinshaw, S. P. (2017). Girls with childhood ADHD as adults: Cross-domain outcomes by diagnostic persistence. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 85*(7), 723-736. doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/ccp0000217>

Psykologiguiden. (2016). *Missbruk och beroende*. Hämtad 2019-04-12 från <https://www.psykologiguiden.se/rad-och-fakta/symtom-och-besvar/psykisk-ohalsa/beroende-och-missbruk>

Sibley, M. H., Pelham, W. E., Jr., Molina, B. S. G., Coxe, S., Kipp, H., Gnagy, E. M., . . . Lahey, B. B. (2014). The role of early childhood ADHD and subsequent CD in the initiation and escalation of adolescent cigarette, alcohol, and marijuana use. *Journal of Abnormal Psychology, 123*(2), 362-374. doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/a0036585>

Socialstyrelsen (2014). *Kort om ADHD hos barn och ungdomar*. Hämtad 2019-04-06 från <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19567/2014-10-29.pdf>

Socialstyrelsen (2015). *Läkemedelsbehandling av adhd hos barn och vuxna – stöd för beslut om behandling*. Hämtad 2019-04-07 från <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19805/2015-4-14.pdf>

Socialstyrelsen (2019). *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende*. Hämtad 2019-04-08 från <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/21220/2019-1-16.pdf>

Thompson, A. (2009). Radical social work in these contemporary times. *Journal of Progressive Human Services, 20*(2), 110-111. doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1080/10428230903301493>

Thompson, K., Merrin, G. J., Ames, M. E., & Leadbeater, B. (2018). Marijuana trajectories in canadian youth: Associations with substance use and mental health. *Canadian Journal of*

Behavioural Science/Revue Canadienne Des Sciences Du Comportement, 50(1), 17-28.

doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/cbs0000090>

Torok, M., Darke, S., & Kaye, S. (2012). Attention deficit hyperactivity disorder and severity of substance use: The role of comorbid psychopathology. *Psychology of Addictive Behaviors*, 26(4), 974-979. doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/a0027846>

Turbett, C. (2014). *Doing radical social work*. Basingstoke: Palgrave Macmillan

Van Eck, K., Markle, R. S., Dattilo, L., & Flory, K. (2014). Do peer perceptions mediate the effects of ADHD symptoms and conduct problems on substance use for college students? *Psychology of Addictive Behaviors*, 28(2), 431-442. doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/a0036226>

Van Eck, K., Markle, R. S., & Flory, K. (2012). Do conduct problems and sensation seeking moderate the association between ADHD and three types of stimulant use in a college population? *Psychology of Addictive Behaviors*, 26(4), 939-947.

doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/a0027431>

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Hämtad 2019-03-20 från <https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningssed/>

Vitulano, M. L., Fite, P. J., Hopko, D. R., Lochman, J., Wells, K., & Asif, I. (2014). Evaluation of underlying mechanisms in the link between childhood ADHD symptoms and risk for early initiation of substance use. *Psychology of Addictive Behaviors*, 28(3), 816-827.

doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/a0037504>

Walther, C. A. P., Cheong, J., Molina, B. S. G., Pelham, W. E., Jr., Wymbs, B. T., Belendiuk, K. A., & Pedersen, S. L. (2012). Substance use and delinquency among adolescents with childhood ADHD: The protective role of parenting. *Psychology of Addictive Behaviors*, 26(3), 585-598.

doi:<http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/a0026818>

Web4health. (2013). *Hur droger påverkar samhället*. Hämtad 2019-04-16, från

<https://web4health.info/sv/answers/add-social-effects.htm>

Bilaga 1: Artikelmatris

Författare, År, Titel, Tidskrift, Land	Syfte	Metod och urval	Resultat och slutsats	Databas
<p>Artikel 1</p> <p>Kolla, N. J., van, d. M., Toplak, M. E., Erickson, P. G., Mann, R. E., Seeley, J., & Vingilis, E. (2016). Adult attention deficit hyperactivity disorder symptom profiles and concurrent problems with alcohol and cannabis: Sex differences in a representative, population survey. <i>BMC Psychiatry, 16</i>doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1186/s12888-016-0746-4</p> <p>Land: Kanada</p>	<p>Att ta reda på skillnader mellan män och kvinnor vad gäller missbruk av substanser hos personer med ADHD</p>	<p>Population: Vuxna personer över 18 år bosatta i Ontario, Kanada (N=5080). Data samlades in genom en telefonundersökning där respondenterna rapporterade om sin ADHD genom olika självrapporteringsversioner Alkohol och cannabisanvändning mättes med AUDIT, ASSIST samt logistiska regressionsanalyser för att mäta associationen mellan substansmissbruk och ADHD Kvantitativ</p>	<p>Resultatet visar att hyperaktivitet var associerat med missbruk av alkohol hos både män och kvinnor men enbart cannabis hos män. Inget samband fanns mellan impulsivitet och cannabismissbruk hos män. Däremot fanns ett samband mellan uppmärksamhetsstörning och missbruk av både alkohol och cannabis endast hos kvinnor. Åldern utgjorde ingen skillnad. Slutsatser: ADHD vid vuxen ålder är relaterat till missbruk av cannabis och alkohol och det finns vissa skillnader hos män och kvinnor samt på olika varianter av ADHD.</p>	<p>ProQuest Social Sciences</p>
<p>Artikel 2.</p> <p>Levy, S., Katusic, S. K., Colligan, R. C., Weaver, A. L., Killian, J. M., Voigt, R. G., & Barbaresi, W. J. (2014). Childhood ADHD and risk for substance dependence in adulthood: A longitudinal, population-based study. <i>PLoS One, 9</i>(8)</p>	<p>Syftet var att dels undersöka sambandet mellan ADHD hos barn och substansmissbruk - "SUD" men också att se hur missbruk och beroende under ungdomsåren samt i vuxen ålder tog sig</p>	<p>Population: Barn med ADHD (N=232) och kontrollgrupp utan ADHD (N=335) Dessa inbjöds att delta i denna prospektiva resultatstudie. Metoden var en strukturerad</p>	<p>Personerna med ADHD hade större sannolikhet att få en SUD-diagnos i tonåren. De med ADHD som inte hade en SUD-diagnos i tonåren hade heller ingen ökad risk för utvecklande av drogmissbruk i vuxen ålder men däremot en ökad risk för missbruk av läkemedel.</p>	<p>ProQuest Social Sciences</p>

<p>doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1371/journal.pone.0105640</p>	<p>uttryck.</p>	<p>neuropsykiatrisk intervju med formulär för SUD samt ett psykosocialt frågeformulär. Olika fynd sammanfattades med hjälp av oddsförhållanden (OR) och logistiska regressionsmodeller. Kvantitativ</p>	<p>Slutsatser: Barn som vuxit upp med ADHD är mer mottagliga än övriga för utveckling av substansberoende vilket till stor del har neurologiska förklaringar. Förhållandet mellan ADHD och alkoholberoende verkar däremot vara mer komplext.</p>	
<p>Artikel 3 Marshal, M. P., Molina, B. S. G., & Pelham, W. E., Jr. (2003). Childhood ADHD and adolescent substance use: An examination of deviant peer group affiliation as a risk factor. <i>Psychology of Addictive Behaviors</i>, 17(4), 293-302. doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/0893-164X.17.4.293 Land: USA.</p>	<p>Att undersöka hur val av umgänge hos barn med ADHD påverkar om de som ungdomar börjar missbruka narkotika</p>	<p>Population: Ungdomar 13-18 år. Med ADHD (N=142). Utan ADHD (N=100). Rekrytering skedde via reklam och annonser. Kontrolldeltagare valdes för att säkerställa likheter och skillnader jämfört med de med ADHD vad gäller ålder, kön och "ras". Frågeformulär och telefonintervjuer användes för intresserade föräldrar för att fastställa demografiska faktorer, diagnoshistorik och behandling för ADHD Tonåringarna</p>	<p>Detta resultat visade att barn med ADHD hade en förhöjd tendens att hamna i kompiskretsar som var mer riskfyllda och där droganvändande oftare förekom. Dessutom är det känt att personer med ADHD generellt mer sårbara och har lättare än andra att förlita sig på sina kamrater samt skapa starka relationer vilket diskuterades i studien.</p>	<p>ProQuest Social Sciences</p>

		<p>intervjuades först med sina föräldrar. Intervjuerna spelade in.</p> <p>Kvalitativ</p>		
<p>Artikel 4</p> <p>Sibley, M. H., Pelham, W. E., Jr., Molina, B. S. G., Coxe, S., Kipp, H., Gnagy, E. M., . . . Lahey, B. B. (2014). The role of early childhood ADHD and subsequent CD in the initiation and escalation of adolescent cigarette, alcohol, and marijuana use. <i>Journal of Abnormal Psychology, 123</i>(2), 362-374. doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/a0036585</p> <p>Land: USA</p>	<p>Syftet var att reda ut på vilka sätt ungdomar med ADHD verkar ha större risk att fastna i substansmissbruk och att se vilka faktorer som ökar risken.</p>	<p>Population: Ungdomar diagnostiserade med ADHD och CD (N=113) som jämfördes med en kontrollgrupp (N=65). Från att de var 5 till de fyllde 18 år sammanfattades deras substansanvändning genom intervjuer, först med deras föräldrar och sedan enskilt. Intervjufrågor lästes högt och spelades in för analys. Kvalitativ</p>	<p>Resultatet visade att ungdomarna med ADHD oftare än kontrollgruppen i tidig ålder testade substanser som marijuana och att de med ADHD 4 till 5 gånger så ofta som kontrollgruppen rökte både cigaretter och marijuana.</p> <p>Det visade sig att problem med familjesituationen tenderade att öka risken för att de med ADHD skulle börja röka både cigaretter och marijuana. Det visade sig också att ADHD och CD diagnoserna korrelerade med varann.</p>	<p>ProQuest Social Sciences</p>
<p>Artikel 5</p> <p>Molina, B. S. G., & Pelham, W. E., Jr. (2003). Childhood predictors of adolescent substance use in a longitudinal study of children with ADHD. <i>Journal of Abnormal Psychology, 112</i>(3), 497-507. doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/0021-843X.112.3.497</p>	<p>Att utvärdera risken för förhöjd substansanvändning hos ungdomar med ADHD i förhållande till ungdomar i samma åldersgrupp utan ADHD</p>	<p>Population: Ungdomar 13-18 år diagnostiserade med ADHD (N=142) och utan ADHD (N=100). Rekrytering skedde genom annonser och reklam. Semistrukturerade intervjuer användes. Barn och föräldrar intervjuades</p>	<p>Ingen signifikant skillnad fanns mellan grupperna gällande användning av alkohol eller marijuana. Däremot fann man att svårigheter i barndomen ökade risken för substansanvändning. Man fann även att diagnoserna ODD och CD ökade risken för narkotikamissbruk, särskilt med samtidig ADHD.</p>	<p>ProQuest Social Sciences</p>

Land: USA		separat. Mätning skedde genom att analysera intervjuerna efter SCID-substansanvändningsmoduler Kvantitativ	Ytterligare studier om risken för substansmissbruk hos barn med ADHD behövs.	
<p>Artikel 6</p> <p>Glass, K., & Flory, K. (2012). Are symptoms of ADHD related to substance use among college students? <i>Psychology of Addictive Behaviors, 26</i>(1), 124-132. doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/a0024215</p> <p>Land: USA</p>	<p>Studien undersökte förhållandet mellan ADHD och substansanvändning av t.ex cigaretter, alkohol, marihuana och kokain. Hypotesen var att ADHD skulle relatera till en större användning av substanser</p>	<p>Population: Förstaårs högskolestudenter 17-25 år (N=889) Rekrytering skedde genom att lärare informerade om studien inom de största utbildningarna samt genom flygblad. Studenterna genomförde en webbaserad undersökning om substansanvändning. Data rapporterades under 5 veckor. Studenter med ADHD som ville delta fick ett mail med en individuell länk till den webbaserade undersökningen. Kvantitativ</p>	<p>Resultatet visade att ADHD, särskilt ouppmärksamhets symptom var starkt förknippat med substansanvändning i form av tobak och alkohol men inte av narkotika.</p> <p>Detta resultat är viktigt för förebyggande och behandling av substansanvändning hos högskolestudenter.</p>	ProQuest Social Sciences
<p>Artikel 7</p> <p>Vitulano, M. L., Fite, P. J., Hopko, D. R., Lochman, J., Wells, K., & Asif, I. (2014). Evaluation of underlying</p>	<p>Studien undersökte interna faktorer som hemmiljö och skolmiljö i förhållande till barns ADHD</p>	<p>Population: Barn från fjärde klass (N=126). Detta var en longitudinell studie som följde barnen</p>	<p>Resultatet tyder på att ADHD ökar tendensen att börja med tobak och marijuana. Detta genom en kombination av problem under uppväxten som</p>	ProQuest Social Sciences

<p>mechanisms in the link between childhood ADHD symptoms and risk for early initiation of substance use. <i>Psychology of Addictive Behaviors</i>, 28(3), 816-827. doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/a0037504</p> <p>Land: Storbritannien och USA</p>	<p>och risk för tidig initiering av substansanvändning</p>	<p>från fjärde till nionde klass. Data samlades in under 6 månader från aktuella vårdgivare där barn och deras föräldrar ingick. Datainsamlingen skedde årligen över 6 år. I slutet av varje läsår skedde intervjuer, oftast i hemmet. Substansanvändning bedömdes genom barnens rapportering. Kvantitativ</p>	<p>familjesituation och skolmiljö.</p> <p>Man fann också att barn med ADHD verkar ha ökade sårbarhetsfaktorer vilket motiverar behovet av primärprevention och psykologiska ingrepp för att minska sannolikheten för tidigt nyttjande av substanser.</p>	
<p>Artikel 8</p> <p>Flory, K., Milich, R., Lynam, D. R., Leukefeld, C., & Clayton, R. (2003). Relation between childhood disruptive behavior disorders and substance use and dependence symptoms in young adulthood: Individuals with symptoms of attention-deficit/hyperactivity disorder are uniquely at risk. <i>Psychology of Addictive Behaviors</i>, 17(2), 151-158. doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/0893-164X.17.2.151</p> <p>Land: USA</p>	<p>Denna studie testade en alternativ teori för att undersöka om individer med både ADHD och CD hade en särskild risk för substansmissbruk</p>	<p>Population: Unga vuxna med ADHD och CD (N=481) Dessa ingick under 10-12 år i en longitudinell undersökning där olika vägar till substansanvändning och psykopatologi undersöktes. Ungdomar från flera skolor bedömdes med hjälp av frågeformulär innan de började 6:e klass. Uppföljning skedde under en 5-årig period efter varje läsår.</p>	<p>Resultatet visar att individerna med höga nivåer av både ADHD och CD hade de högsta nivåerna av de fyra olika substanskategorierna.</p> <p>67% av deltagarna i studien rapporterade att de begått tre eller flera narkotikarelaterade handlingar.</p>	<p>ProQuest Social Sciences</p>

		Deltagarna deltog också i en omfattande laboration ungefär 1 år senare. Studien undersökte både cigarett, alkohol och drog användning Kvantitativ		
<p>Artikel 9</p> <p>Molina, B. S. G., Smith, B. H., & Pelham, W. E. (1999). Interactive effects of attention deficit hyperactivity disorder and conduct disorder on early adolescent substance use. <i>Psychology of Addictive Behaviors</i>, 13(4), 348-358. doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/0893-164X.13.4.348</p> <p>Land: USA</p>	I denna studie undersöktes en kombination av ADHD och beteendestörningen CD i förhållande till substansmissbruk hos unga vuxna.	<p>Population: gymnasieelever med ADHD och CD (N=202). Det var två grupper av studenter, en högriskgrupp (N = 118) och en jämförelsegrupp som valdes slumpmässigt från återstående studenter på skolan (N= 129). Eleverna valdes ut genom att deras föräldrar först fick information om studien och fick kontakta skolan om de ville att deras barn inte skulle delta. Det var en tvärsnittstudie där alla elever fick fylla i ett frågeformulär om substansanvändning och avvikande</p>	<p>ADHD som enskild diagnos visade sig inte öka risken för substansanvändning men däremot med en kombination av diagnosen CD.</p> <p>Resultatet illustrerar behovet av att fortsätta undersöka ADHD i förhållande till substansanvändning och missbruk, särskilt när det gäller tidiga symptom på CD hos ungdomar.</p>	ProQuest Social Sciences

		beteenden. Data samlades in under 2 dagar 40 min per gång. Lärare på skolan slutförde insamlingen av formulären. Kvantitativ		
<p>Artikel 10</p> <p>Walther, C. A. P., Cheong, J., Molina, B. S. G., Pelham, W. E., Jr., Wymbs, B. T., Belendiuk, K. A., & Pedersen, S. L. (2012). Substance use and delinquency among adolescents with childhood ADHD: The protective role of parenting. <i>Psychology of Addictive Behaviors</i>, 26(3), 585-598. doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/a0026818</p> <p>Land: USA</p>	<p>Syftet var att reda ut på vilka sätt föräldrakunskap, vistelseort, familjekonflikter och föräldrastöd gentemot tonåringar var förenat med substansanvändning och brottslighet hos ungdomar med och utan ADHD</p>	<p>Population: Ungdomar (N=242) Diagnostiserade med ADHD (N=142) och utan ADHD: (N=100)</p> <p>Prospektiv studie. Ungdomarnas substansanvändning och brottslighet samt föräldrars beteenden testades med latent variabler för att bestämma effekterna av generellt och specifikt föräldraskaps beteende. Kvantitativ</p>	<p>Studiens resultat talade för att ett samband finns mellan brottslighet och substansanvändning och att ökade svårigheter med föräldraskap gentemot barn med ADHD fanns.</p> <p>Det föreslås även att åtgärder för att öka föräldrarnas medvetenhet skulle kunna ge ett visst skydd mot beteendeproblem hos barnen.</p>	<p>ProQuest Social Sciences</p>
<p>Artikel 11</p> <p>Kirisci, L., Vanyukov, M., & Tarter, R. (2005). Detection of youth at high risk for substance use disorders: A longitudinal study. <i>Psychology of Addictive Behaviors</i>, 19(3), 243-252. doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/a0026818</p>	<p>Denna studie syftar till att utvärdera variationen i utvecklingen av substansanvändning ”SUD” hos unga. Studiens fokus är både att förstå hur föräldrafaktorer</p>	<p>Population: pojkar i åldrarna 10-12, 12-14, 16, 19 och 22 (N= 351) vars föräldrar antingen hade SUD eller inte. Provet bestod av 167 pojkar vars pappor hade SUD och</p>	<p>Den ännu ej avslutade studien visar hittills att de högriskfaktorer som ökat risken för att barnen ska få SUD hör bland annat neuropsykiatriska diagnoser som ADHD samt en generell trasslig uppväxt, särskilt i tonåren och framförallt om</p>	<p>ProQuest Social Sciences</p>

<p>xybib.miun.se/10.1037/0893-164X.19.3.243</p> <p>Land: USA</p>	<p>, familjära faktorer samt demografiska faktorer spelar in.</p>	<p>184 pojkar med pappor utan SUD.</p> <p>En longitudinell och prospektiv studie. Slutresultatbedömningen kommer att ske 2020. Pojkar inskrivna i CEDAR valdes ut mellan 1990 och 2004. De analyserades i om de hade SUD genom Strukturerade kliniska intervjuer Kvantitativ</p>	<p>föräldrarna har SUD.</p> <p>Dessa resultat tyder också på att kontroll av social anpassning är viktigt under övergångsperioden från barndomen till tonåren för att identifiera ungdomar med hög risk för SUD.</p>	
<p>Artikel 12</p> <p>Breyer, J. L., Lee, S., Winters, K. C., August, G. J., & Realmuto, G. M. (2014). A longitudinal study of childhood ADHD and substance dependence disorders in early adulthood. <i>Psychology of Addictive Behaviors</i>, 28(1), 238-246. doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/a0035664</p> <p>Land: USA</p>	<p>Syftet med denna studie var att analysera effekterna av en tidig ADHD-diagnos och dess påverkan på utveckling av substansanvändning i tidig vuxen ålder.</p>	<p>Population: (N=148) ADHD (N=79); och en kontrollgrupp med individer utan ADHD (N=69). Grupperna jämfördes vad gäller skillnader i substansanvändning och beroende. Det var en longitudinell studie som följde barnen från barndomen till ung vuxen ålder genom intervjuer. Kvalitativ</p>	<p>Resultaten visade att det inte fanns någon signifikant skillnad vad gäller i vilken takt substansberoende utvecklades i de två grupperna, med eller utan diagnostiserad ADHD i barndomen. Däremot visade det sig att personer med fortsatta ADHD-symptom i vuxna år hade större tendens att börja missbruka skadliga substanser.</p>	<p>ProQuest Social Sciences</p>
<p>Artikel 13</p>	<p>Studiens syfte var att</p>	<p>Population: Substansanvänd</p>	<p>Dessa resultat visade på att diagnosen CD,</p>	<p>ProQuest Social</p>

<p>Torok, M., Darke, S., & Kaye, S. (2012). Attention deficit hyperactivity disorder and severity of substance use: The role of comorbid psychopathology. <i>Psychology of Addictive Behaviors</i>, 26(4), 974-979. doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/a0027846</p> <p>Australien</p>	<p>analysera om ADHD var en riskfaktor för ett försvårat substansmissbruk och att analysera om denna effekt även hade något samband med borderline personlighetsstörning (BPD) och Conduct Disorder (CD)</p>	<p>are i Australien. 18 år och äldre (N=269). Dessa rekryterades genom olika behandlingshem med kravet att ha använt centralstimulerande substanser varje vecka i minst ett halvår</p> <p>Bivariata analyser gjordes för att analysera deltagarnas olika variabler. Kvantitativ</p>	<p>snarare än ADHD, var den starkaste faktorn för att svårigheter med narkotikamissbruk ska uppstå.</p> <p>Resultatet antydde också att det i grund och botten är viktigt att redogöra för vilka underliggande variabler som står för orsakerna till skadlig användning av narkotika, om det handlar om ADHD eller andra olika psykiatriska störningar.</p>	<p>Sciences</p>
<p>Artikel 14</p> <p>Malone, P. S., Van Eck, K., Flory, K., & Lamis, D. A. (2010). A mixture-model approach to linking ADHD to adolescent onset of illicit drug use. <i>Developmental Psychology</i>, 46(6), 1543-1555. doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/a0020549</p> <p>Land: USA</p>	<p>Syftet var att undersöka sambandet mellan ADHD under barndomen och ett inledande av olagligt narkotikamissbruk i ungdomen, med och utan att ha trottsyndrom conduct problems (CP).</p>	<p>Population: tjejer och killar som rekryterades från dagis (N=754). Detta var en longitudinell studie baserad på fyra platser där högriskskolor valdes ut slumpmässigt för att tilldelas interventioner eller kontrollgrupp. Från kontrollskolorna skedde ett stratifierat prov på plats på cirka 10 barn inom varje decil av beteendeproblem. Över de fyra platserna valdes 387 barn för att representera den</p>	<p>Resultatet visade att det verkar finnas tre olika typer av ADHD. Den första visar väldigt få symptom. Den andra visar en ökning av symptom genom barndomen och den tredje en minskning.</p> <p>Den tredje typen visade sig vara den som i tidigast ålder gav upphov till narkotikamissbruk.</p> <p>De andra två visade ingen signifikant skillnad och resultaten ändrades inte när man lade till beteendestörningen CP till mätningen.</p> <p>Fler studier behövs för att kunna påvisa mer konkreta slutsatser.</p>	<p>ProQuest Social Sciences</p>

		<p>normativa befolkningen av dessa skolor</p> <p>En screeningprocess av barn med beteendestörning identifierades genom tre kohorter</p> <p>Kvantativ</p>		
<p>Artikel 15</p> <p>Owens, E. B., Zalecki, C., Gillette, P., & Hinshaw, S. P. (2017). Girls with childhood ADHD as adults: Cross-domain outcomes by diagnostic persistence. <i>Journal of Consulting and Clinical Psychology</i>, 85(7), 723-736. doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/cp0000217</p> <p>Land: USA</p>	<p>Syftet var att fastställa hur flickor som i barndomen fått diagnosen ADHD påverkades som vuxna i förhållande till både interna och externa faktorer.</p>	<p>Population: flickor 6-12 år med ADHD (N=140)</p> <p>Flickorna rekryterades från San Francisco East Bay skolor, mentalvårdscentraler och genom annonser för att delta i forskningsprogramet. Efter omfattande diagnosbedömningar valdes 140 flickor med ADHD. Efter fem respektive 10 år senare deltog flickorna och deras föräldrar i två halvdagars klinikbaserade bedömningstester. Det var en 16 år lång prospektiv studie där enkäter, frågeformulär, intervjuer och objektiva test användes för att</p>	<p>Resultatet visade att ADHD hos dessa flickor inte var associerat med substansanvändning eller andra typer av destruktiva beteenden</p>	<p>ProQuest Social Sciences</p>

		mäta flickornas substansanvändning och andra självskadebeteenden. Kvantitativ		
<p>Artikel 16</p> <p>Greene, R. W., Biederman, J., Faraone, S. V., Sienna, M., & Garcia-Jetton, J. (1997). Adolescent outcome of boys with attention-deficit/hyperactivity disorder and social disability: Results from a 4-year longitudinal follow-up study. <i>Journal of Consulting and Clinical Psychology</i>, 65(5), 758-767. doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/0022-006X.65.5.758</p> <p>Land: Kanada</p>	I denna studie var syftet att undersöka hur pojkar med ADHD och socialt funktionshinder påverkas samt om socialt funktionshinder medför svåra långsiktiga konsekvenser som t.ex substansanvändning.	<p>Population: Pojkar 6-12 år med ADHD (N=119) och utan ADHD (N=107). Detta var en longitudinell 4-årig uppföljningsstudie. Pojkarna rekryterades från psykiatriska mottagningar. De som hade stora handikapp som förlamning, dövhet, blindhet, psykos eller autism uteslöts. Samtliga deltagare hade ADHD. Jämförelsegrupp deltagarna valdes genom diagnostiska intervjuer. Statistiska metoder användes för att undersöka och kontrollera effekterna av olika variabler. Efter 4 år gjordes en uppföljning med strukturerade diagnostiska intervjuer samt</p>	<p>Resultatet visade att pojkar med ADHD, som också hade social funktionsnedsättning, påvisade ett kraftigare humör samt högre frekvens av ångest och substansanvändning, jämfört med icke-socialt funktionsnedsatta pojkar med ADHD</p> <p>Resultatet visade också att social funktionsnedsättning hos pojkar med ADHD var en signifikant faktor för senare beteendestörningar och de flesta substansanvändningsstörningar.</p>	ProQuest Social Sciences

		med mätning av beteendestörning och substansanvändning. Kvantitativ		
<p>Artikel 17</p> <p>Van Eck, K., Markle, R. S., & Flory, K. (2012). Do conduct problems and sensation seeking moderate the association between ADHD and three types of stimulant use in a college population? <i>Psychology of Addictive Behaviors</i>, 26(4), 939-947. doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/a0027431</p> <p>Land: USA</p>	<p>Syftet var att undersöka om ADHD ökade risken för missbruk av substanser och otillåtna medel. Man undersökte dessutom beteendestörningarna trotsyndrom, CP och sensationssökande, SS för att se om det fanns en ökad frekvens av substansanvändning bland studenter med ADHD</p>	<p>Population: grundutbildade studenter i åldern 18 till 25 år (N=660) Dessa genomförde en webbaserad undersökning som handlade om diagnoserna ADHD, CP och SS för att se dess koppling till användning och missbruk av substanser Logistisk regressionsanalys användes. Kvantitativ</p>	<p>Resultaten av denna studie visade på att studenter med ADHD hade en ökad användning av receptbelagda substanser, och att både SS och CP ökade risken för substansmissbruk ytterligare.</p>	ProQuest Social Sciences
<p>Artikel 18</p> <p>Benson, K., Woodlief, D. T., Flory, K., Siceloff, E. R., Coleman, K., & Lamont, A. (2018). Is ADHD, independent of ODD, associated with whether and why college students misuse stimulant medication? <i>Experimental and Clinical Psychopharmacology</i>, 26(5), 476-487. doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/pha0000202</p>	<p>Syftet med denna studie var att undersöka hur ADHD gick att relatera till missbruk och till diagnosen ODD ”kontroll av motstridigt motståndskraftig oordning”</p>	<p>Population: studenter över 18 år från ett offentligt universitet (N=900). Först testades vilka som hade ADHD med hjälp av en skala och sedan om dessa hade ökad risk för missbruk. Därefter kontrollerades vilka som även hade ODD och sist om de med ADHD var mer</p>	<p>Resultatet visade att deltagarna med ADHD var nästan tre gånger mer benägna att missbruka substanser än de som inte hade ADHD. Bland missbrukarna med ADHD var det dessutom oftare akademiska motiv för missbruket. Dessa resultat stödjer tesen om att det i samhället är otillräcklig vård för att personer med ADHD ska få den hjälp de behöver. Därför krävs ett större fokus på, särskilt preventiv,</p>	ProQuest Social Sciences

Land: Storbritannien		benägna att ha akademiska motiv för missbruk. Kvantitativ	behandling av studenter med ADHD.	
<p>Artikel 19</p> <p>Chronis, A. M., Lahey, B. B., Pelham, W. E., Jr., Williams, S. H., Baumann, B. L., Kipp, H., . . . Rathouz, P. J. (2007). Maternal depression and early positive parenting predict future conduct problems in young children with attention-deficit/hyperactivity disorder. <i>Developmental Psychology</i>, 43(1), 70-82. doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/012-1649.43.1.70</p> <p>Land: USA</p>	Syftet med denna studie var att undersöka hur mammors depression samt hur positiva typer av föräldraskap i barns tidiga barndomsår påverkade beteendeproblem hos barn med ADHD	<p>Population: barn från 3 år och 10 månader upp till 7 år (N=108). Barnen rekryterades exempelvis från barnpsykiatri kliniker samt genom flygblad. Det var en longitudinell studie baserad på barn med ADHD. Demografiska faktorer och uppförandeproblem kontrollerades hos barnen och depression kontrollerades hos mödrarna. Föräldraskap mättes genom strukturerade föräldra- och barninteraktions test. Studien pågick i 8 år med årliga insamlingar av data i form av intervjuer, men data samlades inte in år 5. Beskrivande statistik användes som analysmetod. Kvantitativ</p>	Dessa resultat visade på att depression hos den ena föräldern var en riskfaktor för att barn med ADHD skulle utveckla dåliga beteenden, medan tidigt positivt föräldraskap däremot påvisades vara en skyddande faktor mot beteendemässiga problem hos barnen. Detta gällde främst problem med missbruk och kriminalitet.	ProQuest Social Sciences

<p>Artikel 20</p> <p>Van Eck, K., Markle, R. S., Dattilo, L., & Flory, K. (2014). Do peer perceptions mediate the effects of ADHD symptoms and conduct problems on substance use for college students? <i>Psychology of Addictive Behaviors</i>, 28(2), 431-442. doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/a0036226</p> <p>Land: USA</p>	<p>Syftet med studien var att redogöra för hur ADHD, trotsyndrom (CP), motståndskraftig störning, beteendestörning och antisocial personlighetsstörning bidrog till ökad risk för substansanvändning.</p> <p>Det som utvärderades var associationer mellan ADHD, CP och substansanvändning av alkohol, marijuana och olagligt narkotikamissbruk</p>	<p>Population: högskolestudenter i åldrarna 18-25 år (N=627) från ett sydöstligt universitet. Rekrytering skedde genom att meddelanden skickades ut till studenter inom utbildningar i psykologikurser. Deltagarna genomförde internetbaserade undersökningar vid två tillfällen på 52 minuter respektive 162 min.</p> <p>Kvantitativ</p>	<p>Resultatet visade att ADHD var associerat med alkohol, marijuana och olaglig narkotikanvändning. Både CP och ADHD visade en högre sambandsfaktor angående användning av marijuana. Låga nivåer av CP och högre grad av ADHD relaterade till ökad alkoholanvändning.</p> <p>Höga nivåer av både CP och ADHD var däremot förknippat med minskad alkoholanvändning.</p>	<p>ProQuest Social Sciences</p>
<p>Artikel 21</p> <p>Thompson, K., Merrin, G. J., Ames, M. E., & Leadbeater, B. (2018). Marijuana trajectories in canadian youth: Associations with substance use and mental health. <i>Canadian Journal of Behavioural Science/Revue Canadienne Des Sciences Du Comportement</i>, 50(1), 17-28. doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/bs0000090</p>	<p>Syftet med studien var att jämföra användande av olika substanser hos kanadensiska ungdomar och att se hur psykiska symptom och beteendeproblem korrelerade med användning av dessa ämnen</p>	<p>Population: Tonåringar 12-18 år (N= 662) Dessa följdes i tio år i denna prospektiva studie. Urvalet var slumpmässigt. Ungdomarna följdes i 10 år där 6 utvärderingstillfällen skedde mellan 2003 till 2013 baserat på frågeformulär som deltagarna</p>	<p>Resultatet visade att kroniska användare av marijuana hade högre grad av problembeteenden som ADHD i både ungdomen och ung vuxen ålder samt hade mer depressiva symptom vid ung vuxen ålder. De icke kroniska användarna av substanser hade mindre depressiva symptom och var mindre benägna att använda andra ämnen i ung vuxen ålder. Denna studie</p>	<p>ProQuest Social Sciences</p>

<p>Land: Kanada</p>		<p>fick fylla i. Kvantitativ</p>	<p>ville även påpeka att det förekommer en problematisk marijuanaanvändning i samband med mental ohälsa och problem med beteenden, liksom det gör vid användning av substanser generellt. Förebyggande behandlingsmetoder måste i framtiden inkludera behandling av samverkande problem för att minska användandet av marijuana under övergången från ungdom till ung vuxen.</p>	
<p>Artikel 22</p> <p>Latimer, W. W., Stone, A. L., Voight, A., Winters, K. C., & August, G. J. (2002). Gender differences in psychiatric comorbidity among adolescents with substance use disorders. <i>Experimental and Clinical Psychopharmacology</i>, 10(3), 310-315. doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/1064-1297.10.3.310</p> <p>Land: USA</p>	<p>Syftet med denna studie var att undersöka könsskillnader vad gäller psykiatriska störningar som ADHD bland ungdomar med missbruk av en eller fler psykoaktiva substanser.</p>	<p>Population: ungdomar i åldrarna 12-19 år (N=135) Rekrytering skedde via samhällsorgan som skolor och psykiatriska kliniker. Ungdomarna och deras föräldrar eller vårdnadshavare genomförde standardiserade diagnostiska intervjuer och självrapporteringar där de analyserades under 3 timmar per tillfälle. Bedömningarna genomfördes av utbildade</p>	<p>Resultatet visade att beteendestörningar som ADHD var vanligare hos narkotikamissbrukande pojkar jämfört med flickor. Beteendestörningar hos flickor präglades däremot i regel av läkemedelsmissbruk. Narkotikamissbrukande flickor hade också i högre grad depression jämfört med narkotikamissbrukande pojkar i samma ålder.</p>	<p>ProQuest Social Sciences</p>

		doktorander Kvantitativ.		
<p>Artikel 23</p> <p>Handley, E. D., Chassin, L., Haller, M. M., Bountress, K. E., Dandreaux, D., & Beltran, I. (2011). Do executive and reactive disinhibition mediate the effects of familial substance use disorders on adolescent externalizing outcomes? <i>Journal of Abnormal Psychology, 120</i>(3), 528-542. doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/a0024162</p> <p>Land: USA</p>	<p>I denna studie var syftet att undersöka ADHD och substansanvändning bland ungdomar med och utan familjemedlemmar med missbrukshistoria</p>	<p>Population: högrisk ungdomar (N=247), deras föräldrar samt far - och morföräldrar. Rekrytering skedde utifrån en större, pågående longitudinell studie av missbruk över tre generationer. Data samlades under tre år samt med ytterligare uppföljningar efter fem år. Intervjuer användes och externa faktorer mättes genom ett flertal olika neuropsykiatriska test som associerades med ADHD..</p> <p>Kvantitativ</p>	<p>Detta resultat visade att det inte fanns något markant samband mellan familjemedlemmars missbruk gentemot ungdomar med missbruk. Däremot fanns det ett samband mellan familjemedlemmars missbruk och vissa typer av ADHD-symptom i form av impulsivitet hos barn som växt upp i dessa familjer.</p> <p>Dessa resultat illustrerar vikten av att studera de externa och familjära processer som ligger till grund för missbruksproblem.</p>	<p>ProQuest Social Sciences</p>
<p>Artikel 24</p> <p>Liebschutz, J. M., Crooks, D., Rose-Jacobs, R., Cabral, H. J., Heeren, T. C., Gerteis, J., . . . Frank, D. A. (2015). Prenatal substance exposure: What predicts behavioral resilience by early adolescence? <i>Psychology of Addictive Behaviors, 29</i>(2), 329-337.</p>	<p>Syftet med denna studie var att undersöka resiliens (beteendemässig motståndskraft) efter förekomst av substansmissbruk.</p>	<p>Population: ungdomar 12,4-15,9 år. (N=136). Det var en prospektiv longitudinell kohortstudie med ungdomar som hade sociala och miljömässiga riskfaktorer för missbruksproblem. Resiliens</p>	<p>Resultatet visade att tidiga insatser inom vården, lägre exponering av våld under barndomen och utesluten tobaksexponering ökade den beteendemässiga resiliensen</p> <p>Framtida insatser bör fokusera på att förbättra föräldrars övervakning av barn</p>	<p>ProQuest Social Sciences</p>

<p>doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/db0000082</p> <p>Land: USA</p>		<p>identifierades som en skyddsfaktor för användning av substanser, riskabelt beteende eller brottslighet. De substanser som ingick i analysen var kokain, tobak, alkohol och marijuana. Majoriteten av proverna var bivariata analyser. Kvantitativ</p>	<p>och ungdomar som tillhör högriskgrupper.</p>	
<p>Artikel 25</p> <p>Hartung, C. M., Canu, W. H., Cleveland, C. S., Lefler, E. K., Mignogna, M. J., Fedele, D. A., . . . Clapp, J. D. (2013). Stimulant medication use in college students: Comparison of appropriate users, misusers, and nonusers. <i>Psychology of Addictive Behaviors</i>, 27(3), 832-840. doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/a0033822</p> <p>Land: USA</p>	<p>Syftet med denna studie var att jämföra olika grupper av studenter med någon form av substansanvändning, olaglig eller laglig.</p>	<p>Population: skolungdomar från college (N=1153). I studien jämfördes olika grupper av studenter: De som missbrukade receptbelagda substanser, de som missbrukade substanser olagligt och de som inte alls använde substanser. Studenterna genomförde webbaserade undersökningar där missbruk och substansanvändning utvärderades. Kvantitativ.</p>	<p>Resultatet visade att båda typerna av missbrukare, dvs studenter som missbrukade receptbelagda respektive olagliga substanser rapporterade om vikten av andra människors mönster av substansanvändning samt om högre förekomst av biverkningar såsom sömnlöshet och rastlöshet vilket går att relatera till ADHD. Behovet av mer forskning och praktiska lösningar diskuteras.</p>	<p>ProQuest Social Sciences</p>

<p>Artikel 26</p> <p>King, K M., Fleming, C. B., Monahan, K. C., & Catalano, R. F. (2011). Changes in self-control problems and attention problems during middle school predict alcohol, tobacco, and marijuana use during high school. <i>Psychology of Addictive Behaviors</i>, 25(1), 69-79. doi:http://dx.doi.org.proxybib.miun.se/10.1037/a0021958</p> <p>Land: USA</p>	<p>Syftet för denna studie var att undersöka hur de klassiska ADHD-symptomen i impulskontrollproblem och uppmärksamhetsproblem hos ungdomar påverkades och förändrades över tid genom substansanvändning.</p>	<p>Population: ungdomar (N=955) som intervjuades tillsammans med sina föräldrar och lärare varje år från 6:e till 11:e klass. Detta var en longitudinell studie med elever från 10 offentliga skolor. Datainsamlingen bestod dels av intervjuer med frågor om problembeteenden, social utveckling, familjära, personliga och samhälleliga faktorer som skedde för föräldrar, lärare och studenter under våren varje år. Även telefonundersökningar skedde för föräldrarna samt lärarundersökningar som skickades till lärarna.</p> <p>Kvantitativ</p>	<p>Resultaten visade att ju mer problem med impuls kontroll och uppmärksamhet personerna hade i 6:e klass desto större problem blev det sedan över tid, med högre nivåer av substansanvändning i 11:e klass, alltså i gymnasiet.</p> <p>Resultaten av studien visade även på att denna förändring över tid verkar öka förståelsen för hur impuls kontroll kan påverka utvecklingen av substansanvändning.</p>	<p>ProQuest Social Sciences</p>
--	---	---	---	---